CA NAZ.
enuele III
II

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLII
C
72
NAPOLI

Math.

~~Scanzia 28 Numero 17 Ja.~~

Scanzia O. numero p.o Libro 88

Ileg.[illegible]

CENSORINI AD Q. CÆRELLIVM DE DIE NATALI LIBER.

L V D. Carrione recenſente, augente, & priſtino ordini ſuo reſtituente.

Eiuſdem argumenti fragmentum incerti ſcriptoris antea cum eodem Cenſorini de die Natali libro continenter impreſſum, nunc vero ab eodem L V D. *Carrione ſeparatum, correctiúſque, & capitibus aliquot ex veteri libro additis auctius editum.*

LVGDVNI,

APVD FRANCISCVM LE PREVX.

M. D. XCIII.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI
BIBLIOTECA CAPUCCINORUM CONCEPTIONIS NEAPOLIS
Bibl: Nova Capucc: Neap.

AD V. CL. GVLIELMVM FORNERIVM I. C. ET REGIVM *Aureliani conſiliarium.*

ANNVS quartus agitur, Gulielme Forneri, ex quo in Gallias veni non tam me hercle vt regnum vnum omnium totius Europæ florentiſſimum viderem, illiúſque gentis, cum qua Flandris noſtris non modò rerum omnium commercia vltro citro ſemper communicata, ſed etiam regum & principum origo, cognatio, affinitas, communia fuerunt, mores & inſtituta propius intuerer, quorum tamen cognoſcendorum incredibili deſiderio tenebar, quã vt viros doctos, quorum ſemper copia felix iſta terra Gallia dicebatur abũdare, coram alloquerer fa-

miliariúſque conuenirem. & ſane diuina mihi virgula videtur contigiſſe, vt non prius in vrbem Lutetiam pedem ponerem, quàm in hominum, qui tum viuebant doctiſſimorum, quæ veſtræ gentis eſt comitas, amicitiam penitus me inſinuari viderem. Nolo vnicum illud & ſingulare ſeculi noſtri decus Augerium Buſbequium heroëm ſapiētia, doctrina, omni virtutum denique genere viris maximis parem, humanitate ſuperiorem, Flandria vindicias contrà agente, nominare. ſatis eſt mihi Ioannem Auratum, Gulielmum Poſtellum, Germanum Valentem Pimpontium, Barnabam Briſſonium, Claudium Puteanum, Nicolaum Fabrum, Petrum & Franciſcum Pithœos, Antonium Oiſelium, Ianum Antonium Baifium, Ludouicum Moniudæum, Philippum Portæum, Nicolaum Gulonium, Amadæum Iamynium alióſque illis ſimiles, ne ſim prolixior, hominem me exterum, eruditione nulla, minore etiam fortaſſe ingenio præditum in amicitiam ſuam non tantum non recipere recuſaſſe, ſed etiam apud alios viros doctos Lutetiam veniētes in gratiam nō vulgarem poſuiſſe. Teſtis erit Florens Chriſtianus, quem ego abſentem cum eruditionis cauſa non me-

diocriter

diocriter diligerem,præſentem & multis officiis cognitum ſic amare cœpi,vt vitæ quàm amoris citius finem viderer habiturus.teſtis Simeo Boſius nuper magno cũ dolore noſtro improbiſſimorum hominum maleficio è viuis ſublatus.teſtis Petrus Daniel, cui vetuſtiſſimorum librorum vſum libēs merito debeo. teſtes denique nequid addam amplius, Henricus Stephanus & Ioſephus Scaliger; de quibus malo tacere quàm pauca dicere. Iam vero noua illa, & veteribus ſuccreſcentia ingenia Ludouicum Martellum, Ioſiam Mercerum, Iacobum Bongarſium, quid attinet commemorare? quorum ego amorem amo & beneuolentiam erga me publicis etiam monumentis teſtatam eſſe volo. Sed ne viuam, mi Forneri, néve Muſas habeam propicias ſi tua mihi cõſuetudine vnquã quicquam fuit ſuauius. in aliis placet eruditio,omníſque humanitatis plena cognitio,in iſtis humanitas, in illis iuris ciuilis ſcientia tanta,quãtam in hominem poſſe cadere vulgo non facile credatur.at in te,in quo ſuperiora illa omnia ſunt cumulatiſſima,vnum illud etiam laudo quod ad ciuilis prudentiam iuris, integritatem & mores iuriſconſulto dignos attuleris, eóſque,quod homi-

nes, qui ab illis abſunt lõgiſſime, pleróſque facere video non verbis in quouis alio requiras, ſed ipſa re in vita tua publice priuatímque exprimas: &, quod omnino rarum eſt, ſenatoriam dignitatem pro eo ac debet, diligenter tuearis, neque tamen anteceſſorium munus pro huius academiæ omniúmque iuris ſtudioſorum vtilitate, negligas. Quæ cauſa, fateor, ſola me impulit, clariſſime & doctiſſime Forneri, vt tibi Cenſorinum ſcriptorem, ſi quis eſt alius, philologum à me caſtigatũ, auctum, & in ordinem ſuum, à quo ante annos ſeptingentos & quod excurrit aberrauerat opera mea reſtitutum tibi darem, dedicarem, cum bona ſpe futurum, vt, qui à me amaris, qui me amas labores meos in hoc ſcriptore emendando poſitos, minime ſis contempturus. Vale. Genabi ad Ligerim. a. d. VII. kal. VIIIbris. CIↃ. IↃ. LXXXII.

IN

IN CENSORINVM DE DIE NATALI A LVD. Carrione integritati ſuæ reſtitutum.

Ad ſua qui reuocas genus incunabula rurſus
Humanum, natóſque ſemel facis vſque renaſci,
Cùm de Natali myſteria tanta recludis,
CENSORINE, *die fueras digniſsimus ipſe,*
Qui natus ſemel, in vita per ſæcla maneres.
Quod ſi mortali non vlli à morte vacare
Parca dedit: ſaltem quoties tu mortuus eſſes,
Dignus eras toties iubar ad vitale redire:
Phœnici ſimilis, ſua quem mors viua reformat,
E vita in mortem, è morte in lumina vitæ
Dum redit alternis, natali & funera mutat,
Quod nunc ecce tibi ſenio iam pene ſepulto
Eſſe dedit Carion: carie pulſáque ſenili
In iuuenile pia modò te decus arte reduxit:
Nomen vt à Carie Carion videatur habere,
Quam tibi CENSORINE, *libris aliiſque vetu-*
ſtis.
Abſtergens, ſibi natales parat ipſe perennes.

IAN. AVRATVS.
Poëta Regius.

*. iiij.

DVM Natalicium diem Deúmque,
Cenſorine tuo ſacras libello,
Totus occideras, nec occidentem,
Truncatum, capite imminutum, egentem,
Iacentémque diu tuus iuuabat
Natali Genius madens Lyæo,
Natali Genius ſatur placenta,
Et cinctus roſeis caput corollis.
At nunc te Genius magis benignus,
Et natus Genio magis benigno,
Orciui rapiens Iouis fauillis
Et Natalibus & bonis auitis
Reddit CARRIO, *Belgij ſmaragdus,*
Gallûm delicium, columna iuris,
Priſcorum Genius, quod eruditis
Leuêre aut peritura ſcripta cartis.
Pro quo nomina ſacroſancta diuûm
Parcendo bona, vindicando magna
Faxint, mî, tibi, CARRIO, *tuíſque*
Poſt ducenteſimas adhuc ariſtas
Natalem liceat tuum videre,
Natali liceat tuo ſacratos
Inſtaurare focos, Deo videnti
Votiuos adoris cremare fumos;
Solennes Genialibus patellas
Menſis addere, námque ſic vouentem
Conceptiſſima verba me ligarunt.

IOSIAS MERCERVS.

SCRI-

SCRIPTORVM VETERVM DE CENSORINO TEſtimonia: ciúſque fragmenta.

1. *Sidonius Apollinaris.* *1. epiſtol. ad Polemium.*

QVOD ſi aliquis ſecus atque aſſero rem ſe habere cenſuerit, do quidé abſens obtrectatoribus manus. ſed nouerint diſcrepantia ſentientes ſentétiam meam ſine M. Varrone 2 ſine Sereno non Septimio ſed Samnonico, ſine Cenſorino, qui de die natali illuſtre volumen confecit, non poſſe damnari. *2. de hoc loco vide Lud. Carionis emẽdation. & obſer. lib. 1.*

3. *Magnus Caßiodorus.* *3. in principio de arte Grammatica.*

Sed quamuis auctores temporum ſuperiorum de arte grãmatica, ordine diuerſo tractauerint, ſuíſque ſæculis habuerint, vt Palęmon, Phocas, Probus & Cenſorinus, nobis tamen placet in medium Donatum deducere.

4. *Idem Caßiodorus.* *4. in lib. de Muſica.*

Inuenimus etiam Cenſorinum, qui ad Q. Cærellium ſcripſit de natali die: vbi quoniam de muſica diſciplina vel de alia parte matheſis non negligenda diſſeruit, non inutiliter legitur, vt res ipſæ penetrabilius animo frequenti moderatione condantur.

5. *Ibidem.*

5. *Idem.*

6. *non in lib. de die natali ſed in libro de accentibus.* Cenſorinus quoq; de accentibus voci noſtræ ad neceſſariis ſubtiliter 6 diſputauit, pertinere dicens ad muſicam quem vobis inter cæteros tranſcriptum reliqui.

7. *lib primo.*

7. *Priſcianus.*

Auctoritas quoque tã Varronis quam Macri teſte Cenſorino, nec k nec q neque h in numero adhibet literarum.

8. *ibidem.*

8. *Idem.*

Quamuis & Cenſorino doctiſſimo artis grammaticæ idem placuit.

9. *lib. quarto decimo.*

9. *Idem.*

Cenſorinus vero de his docet planiſſime in libro quem de accentibus ſcripſit.

10. *ibidem.*

10. *Idem.*

Quod Cenſorinus quoque de accentibus approbat, ſic dicens: *Super, præpoſitio eſt apud Virgilium primo Aeneidos:*

Multa ſuper Priamo rogitans, ſuper Hectore multa; Salluſtius vero hiſtoriarum libro primo aduerbium hoc protulit, Vbi multa nefanda caſu ſuper auſi atque paſſi. ſed mihi videtur Salluſtius quoque loco præpoſitionis hoc præpoſtere protuliſſe. ſed Virgilius in quinto Æneidos dixit,

——*ſatis vna ſuperque*
Vidimus excidia.

Aduerbium ſine dubio hoc in loco accipitur. idem Cenſorinus hæc eadem ſubiungit.

Poſt, eſt præpoſitio apud Virgilium in tertio Georgic.
Poſt montem oppoſitum.
Idem primo Aeneidos aduerbium,
Poſt mihi non ſimili pœna commiſſa luetis.
Ante, præpoſitio eſt. Virgilius in primo Georgic.
Ante Iouem nulli ſubigebant arua coloni.
at in tertio Aneidos aduerbium,

Ante

Ante & Trinacria tentandus remus in vnda.

Supra, præpoſitio. Virgilius in quinto Aeneidos,

Olli cæruleus ſupra caput adſtitit imber. aduerbium. Terentius in Andria,

Prope abeſt cùm alieno more viuendum eſt mihi.

*Vltra præpoſitio apud Salluſtium * in Iugurthino, Maurique vanum genus, vt alia Africæ, contendebant Antipodas vltra Aethiopiam culſu Perſarum iuſtos & egregios, agere aduerbium, Lego aſsidue nihil vltra faciens.*

Hæc Cenſorinus, vt ſupra dixi, de accentibus tractans.

11 Caſsiodorus.

Cenſorinus, in libro quem ſcripſit ad Q. Cærelliũ, ſpatia ipſa cæli terræque ambitum per numerum ſtadiorum diſtincta curioſitate deſcripſit. quem ſi quis, recenſere voluerit multa philoſophorum myſteria vbi legerit agnoſcet. *11. Libro de geometria. 11. eſt infra cap. xij.*

FINIS.

SVMMA CAPITVM IN CENSORINO.

PRæfatio ad Q. Cærellium. cap. I.
Cur Genio mero & quomodo ſacrificetur. II.
Genius quid ſit & vnde dicatur. III.
Variæ opiniones veterum philoſophorum de generatione. IV.
De ſemine hominis, & quibus è partibus exeat. V.
Quid primum in infante formetur, & quomodo alatur in vtero, cur mas aut femella naſcatur, cur gemini. de conformatione partus. VI.
De temporibus, quibus partus ſolent eſſe ad naſcendum maturi, déque numero ſeptenario. VII.
Rationes Chaldæorum de tempore partus, itē de Zodiaco & de conſpectibus. VIII.
Opiniones Pythagoræ de conformatione partus. IX.
De muſica eiúſque regulis. X.
Ratio Pythágoræ de conformatione partus confirmata. XI.
De laudibus muſicæ eiúſque virtute, item de ſpatio cæli terræque ambitu ſiderumque diſtantia. XII.
Diſtinctiones ætatum hominis ſecundum opiniones multorum, déque annis climactericis. XIII.
De diuerſorum hominum clarorum tempore mortis deque laudibus Q. Cærelli. XIV.
De tempore & de æuo. XV.
Sæculum quid ſit ex diuerſorum definitione, itémque ex libris Ritualibus. XVI.
Romanorum ſæculum quale ſit, de ludorum ſæcularium inſtitutione, eorúmque celebratione vſque ad Impp. Septimium

ptimium

ptimium & M. Aurelium Antonium, item de die natali Q. Cærellij. XVII.

De anno magno ſecundum diuerſorum opiniones, item de diuerſis alijs annis, de Olympiadibus & luſtris & agonibus Capitolinis, & quo anno hic liber ſcriptus ſit. XVIII.

De annis vertentibus diuerſarum nationum. XIX.

De anno vertente Romanorum, déque illius varia correctione, de menſibus & diebus interKalariis, de diebus ſingulorum menſum, de annis Iulianis. XX.

De hiſtorico temporis interuallo déque adelo & mythico, déque annis Auguſtorum & Aegyptiacis, & temporis quo hæc ſcripſit Cenſorinus deſignatio. XXI.

De menſibus naturalibus & ciuilibus diuerſarum nationum déque eorum nominibus & nominum rationibus. XXII.

De diebus & varia dierum apud diuerſas nationes obſeruatione, item de ſolariis & horariis. XXIII.

De dierum Romanorum diuerſis partibus, déque eorum propriis nominibus. XXIV.

FINIS.

EX IOSEPHI SCALIGERI LIBRO DE EMENdatione temporum.

Lib.III. cap. De annis Nabonaſſari Ægyptiacis.

CENSORINVS ſcribebat aureolum libellum ſuum de die Natali, anno Chriſti Dionyſiano CCXXXVIII. cyclo Solis XXIII. Lunę XI. Mox, Quod autem ſcribitur apud eundem Cenſorinum, Vlpio & Brutio præſente Coss. anno Nabonaſſari DCCCLXXXVI.neomeniā Thoth incurriſſe in XII. Kal. Auguſti, mendum eſt librarij, non error Cenſorini, *vide cætera. locus eſt p. 39.* Idem operis eiuſdem libro II. locum qui eſt p.32. *centies decies bis*, emendat, legítque *centies duodecies.*

CENSORINI
LIBER DE DIE NATALI, AD Q. Cærellium.

MVNERA ex auro vel quæ ex argento nitent, cælato opere quam materia cariora, cæteráque hoc genus blandimenta fortunæ inhiat is, qui vulgo diues vocatur. I.
Te autem, Q. Cærelli, virtutis non minùs quàm pecuniarum diuitem, id eſt verè diuitem, iſta non capiunt, non quòd eorum poſſeſſionem vel etiam vſum à te omnino abieceris, ſed quòd ſapientium diſciplina formatus ſatis liquido comperiſti huiuſmodi ſita in lubrico bona maláve per ſe non eſſe, ſed τῶν μέσων, hoc eſt bonorum malorúmque media cenſeri. Hæc, vt comicus ait,

-perinde ſunt, vt illius eſt animus qui ea poſſidet:
Qui vti ſcit, ei bona illi, qui non vtitur rectè, mala.

Igitur quoniam quiſque, non quanto plura poſſidet, ſed quanto pauciora optat, tanto eſt locupletior, opes tibi in animo maximæ, & eæ, quæ non modo bona generis humani præcedant, ſed quæ ad deorum immortalium æternitatem penitùs accedant. quod enim Xenophon Socraticus dicit: *Nihil egere, eſt deorum: quam minime autem, proximum à diis.*

quare, cùm dona precioſa neque tibi per animi virtutem deſint, neque mihi per rei tenuitatem ſuperſint, quodcumque hoc libri eſt meis opibus comparatum *Natalicij* titulo tibi miſi. in quo non, vt pleriſque mos eſt, aut ex ethica parte philoſophiæ præcepta ad beate viuendum, quæ tibi ſcriberem, mutuatus ſum: aut ex artibus rhetorum locos laudibus tuis celebrandis perſecutus. Ad id enim virtutum omnium faſtigium aſcendiſti vt cuncta, quæ vel ſapienter monentur vel facunde predicantur, vita moribúſque ſuperaueris. ſed ex philologis commentariis quaſdam quæſtiunculas delegi, quæ congeſtæ poſſint aliquantum volumen efficere: ídque a me vel docendi ſtudio vel oſtentandi voto fieri non predico: ne in me, vt vetus adagium eſt, iure dicatur, SVS MINERVAM. Cùm vero tuo collatu ſcirem me plura didiciſſe, ne beneficiis tuis viderer ingratus, noſtrorum veterum ſanctiſſimorum hominum exempla ſum ſecutus. illi enim, quod alimenta, patriam, lucem, ſe denique ipſos deorum dono habebant, ex omnibus aliquid dis ſacrabant, magis adeo vt ſe gratos approbarent, quàm quòd deos iis arbitrarentur indigere. Itaque, cum perceperant fruges, antequam veſcerētur, dis libare inſtituerunt: &, cùm agros atque vrbes deorum munere poſſiderent, partem quandam templis ſacellíſque vbi eos colerent dicauerunt. quidam etiam pro cætera bona corporis valetudine crinem deo ſacrum paſcebant. ita ego, à quo plura in litteris percepi, tibi hęc exigua reddo libamina.

II. NVNC, quoniam de die natali liber inſcribitur, à votis auſpicia ſumantur. itaque hunc diem, quod ait Perſius,

Numera meliore lapillo.

ídque quàm ſæpiſſime facias exopto: & quod idem ſubiungit,

Funde

Funde merum genio.

Hic forſitan quis quærat quid cauſæ ſit vt merum fundendum Genio, non hoſtiam faciundum, putauerit, quod ſcilicet, vt Varro teſtatur in eo libro cui titulus eſt ATTICVS, & eſt de numeris, id moris inſtitutíque maiores noſtri tenuerunt vt, cùm die natali munus annale Genio ſoluerent, manum à cæde ac ſanguine abſtinerent, ne die, qua ipſi lucem accepiſſent, aliis demerent, denique Deli ad Apollinis genitoris aram, vt Timæus auctor eſt, nemo hoſtiam cædit. Illud etiam in hoc die obſeruandum, quod Genio factum neminem oportet ante guſtare, quam eum qui fecerit: ſed & hoc à quibuſdam ſæpe quæſitum ſoluendum videtur, quid ſit Genius, curue eum potiſſimum ſuo quiſque natali veneremur.

III.

GENIVS eſt Deus cuius in tutela vt quiſque natus eſt, viuit. hic, ſiue quod vt genamur curat ſiue quòd vna genitur nobiſcum, ſiue etiam quòd nos genitos ſuſcipit ac tuetur, certè à genendo Genius appellatur. Eundem eſſe Genium & Larem multi veteres memoriæ prodiderunt: in quîs etiam Granius Flaccus in libro, quem ad Cæſarem de indigitamentis ſcriptum reliquit. Hunc in nos maximam quin immo omnem habere poteſtatem creditum eſt, nônulli binos Genios in iis duntaxat domibus, quæ eſſent maritæ colendos putauerunt. Euclides autem Socraticus duplicem omnibus omnino nobis Genium dicit appoſitum, quam rem apud Lucilium in libro Satyrarum nono licet cognoſcere. Genio igitur potiſſimum per omnem ætatẽ quotannis ſacrificamus, quanquam non ſolum hic, ſed & alij ſunt præterea dij complures hominum vitam pro ſua quiſque portione adminiculãtes, quos volentem cognoſcere indigitamentorum libri ſatis edocebunt, ſed omnes hi ſemel in vnoquoque ho-

mine numinum ſuorum effectum repræſentant: quocirca non per omne vitæ ſpatium nouis legionibus arceſſuntur. Genius autem ita nobis aſſiduus obſeruator appoſitus eſt, vt ne pũcto quidem temporis longius abſcedat, ſed ab vtero matris exceptos ad extremum vitæ diem comitetur. Sed cum ſinguli homines ſuos tantummodo proprios colant natales, ego tamen duplici quotannis officio huiuſce religionis adſtringor, nam, cùm ex te tuáque amicitia honorem, dignitatem, decus atque præſidium, cuncta denique vitæ præmia recipiam, nefas arbitror ſi diem tuum, qui te mihi in hanc lucem edidit, meo illo proprio negligentius celebrauero: ille enim mihi vitam, hic fructum vitæ atque ornamentum pepererunt.

IIII. AT, quoniam ætas à die natali initium ſumit, ſúntque ante hunc diem multa, quæ ad hominum pertinent originem, non alienum videtur de his dicere priùs, quæ ſunt natura priora. Igitur, quæ veteribus de origine humana fuerint opiniones, ex his quædam breuiter exponam. Prima & generalis quæſtio, inter antiquos ſapientiæ ſtudioſos verſata eſt quod, cum conſtet homines ſingulos ex parentum ſeminibus procreatos ſucceſſione prolis multa ſæcula propagare, alij ſemper homines fuiſſe nec vnquam niſi ex hominibus natos, atque eorum generi caput exordiúmque nullum exſtitiſſe arbitrati ſunt: alij vero fuiſſe tempus cum homines non eſſent, & his ortum aliquando principiúmque natura tributum, ſed prior illa ſententia, qua ſemper humanum genus fuiſſe creditur, auctores habet Pythagoram Samium, & Ocellum Lucanum; & Architam Tarentinum, omnéſque adeò Pythagoricos, ſed & Plato Athenienſis & Xenocrates & Dicæarchus Meſſenius, itémq; antiquę academię philoſophi nõ aliud videtur opinati.

Ariſto-

Ariſtoteles quoq; Stagirites & Theophraſtus multíque præterea non ignobiles. Peripatetici idē ſcripſerunt, eiúſque rei exempla dicunt, quod negant omnino poſſe reperiri auéſne ante, an oua, generata ſint; cum & ouum ſine aue & auis ſine ouo gigni non poſſit. itaque & omnium, quæ in ſempiterno iſto mundo ſemper fuerunt futuráque ſunt, aiunt principium fuiſſe nullum, ſed orbem eſſe quemdam generantium naſcentiúmque; in quo vniuſcuiuſq; gentis initium ſimul & finis eſſe videatur. Qui autem homines aliquos primigenios diuinitus naturáve factos crederent, multi fuerunt, ſed aliter atq; aliter in hac exiſtimatione verſati. nam, vt omittā quod fabulares poëtarum hiſtoriæ ferunt, homines primos aut Promethei molli luto eſſe formatos aut Deucalionis Pyrrhæque duris lapidibꝰ eſſe natos, quidam ex ipſis ſapientiæ profeſſoribus neſcio an magis monſtruoſas, certe non minus incredibiles, rationum ſuarum proferunt opiniones. Anaximander Mileſius videri ſibi ex aqua terráque calefactis exortos eſſe ſiue piſces ſiue piſcibus ſimillima animalia: in his homines concreuiſſe, fetúſque ad pubertatem intus retentos, tunc demum ruptis illis viros mulieréſque, qui ſe iam alere poſſent, proceſſiſſe. Empedocles autem egregio ſuo carmine, quod eiuſmodi eſſe predicat Lucretius,

Vt vix humana videatur ſtirpe creatus,

tale quiddam confirmat: primo membra ſingula ex terra quaſi prægnāte paſſim edita, deinde coiiſſe & effeciſſe ſolidi hominis materiam igni ſimul & humori permixtam: cætera quid neceſſe eſt perſequi quæ non capiant ſimilitudinem veritatis? Hæc eadem opinio etiam in Parmenide vel * in Ste fuit, pauculis exceptis ab Empedocle diſſenſis. Democrito vero Abderitæ ex aqua limóque primum viſum eſt homines procreatos. nec longe ſecus

Epicurus. is enim credidit, limō calefacto vteros neſcio quos radicibus terræ cohærentes primum increuiſſe, & infantibus ex ſe editis ingenitum lactis humorem naturam miniſtrantem præbuiſſe: quos ita educatos & adultos genus hominum propagaſſe. Zenon Citiæus Stoicæ ſectæ conditor principium humano generi ex nouo mundo conſtitutum putauit, primóſque homines ex ſolo amminiculo diuini ignis, id eſt Dei prouidentia, genitos. denique etiam volgo creditum eſt, vt plerique genealogiæ auctores ſunt, quarundam gentium, quæ ex aduenticia ſtirpe non ſint, principes terrigenas eſſe, vt in Attica & Arcadia Theſſaliáque eóſque autochthonas vocitari: vt in Italia poëta cecinit nymphas indigenáſque Faunos nemora quædam tenuiſſe, & non difficile rudis antiquorum credulitas recepit. Nunc vero eo licentiæ poëticæ proceſſit lubido, vt vix auditu ferenda confingant, poſt hominum memoriam progeneratis iam gentibus & vrbibus conditis, homines è terra diuerſis modis editos, vt in Attica fertur regione Erichthonius ex Volcani ſemine humo exaratus, & in Colcide vel in Bœotia conſitis anguis dentibus armati Spartœ: quibus mutua cæde inter ſe necatis pauci ſuperaſſe traduntur, qui in conditu Thebarum Cadmo fuerint adiumento, nec non in agro Tarquinienſi puer dicitur diuinitus exaratus nomine Tages, qui diſciplinam cecinerit extiſpicij quam Lucumones tum Etruriæ potentes exſcripſerunt.

V. HACTENVS de prima hominum origine, cæterum quæ ad præſentes noſtros pertinent natales eorúmque initia quam potero compēdio dicam. Igitur ſemen vnde exeat inter ſapientiæ profeſſores nō conſtat. Parmenides enim tum ex dex-

tris tum è læuis partibus diriuari putauit. Hipponi vero Metapontino, ſiue, vt Ariſtoxenus auctor eſt, Samio ex medullis profluere ſemen videtur, idq́; eo probari quod poſt admiſſionem pecudum, ſi quis qui mares ſunt perimat, medullas vtpote exhauſtas non reperiat, ſed hanc opinionem nonnulli refellunt, vt Anaxagoras, Democritus & Alcmæon Crotoniates. Hi enim poſt gregum contentionem non medullis modo, verum & adipe multáque carne mares exhauriri reſpondent. Illud quoque ambiguam facit inter auctores opinionem, vtrumne ex patris tantummodo ſemine partus naſcatur, vt Diogenes & Hippon Stoicique ſcripſerūt, an id ex matris quod Anaxagoræ & Alcmæoni nec non Parmenidi Empedoclique & Epicuro viſum eſt, quæ differens non definite ſe ſcire Alcmæon, confeſſus eſt, ratus neminem poſſe perſpicere.

EMPEDOCLES, quem in hoc Ariſtoteles ſecu- VI.
tus eſt, ante omnia cor iudicauit increſcere, quod hominis vitam maximè contineat: Hippō vero caput, in quo eſt animi principale: Democritus aluū cum capite, quæ plurimum habent ex inani, Anaxagoras cerebrum, vnde omnes ſunt ſenſus. Diogenes Apolloniates ex humore primum carnem fieri exiſtimauit, tum ex carne oſſa neruóſque & cæteras partes enaſci, at Stoici vnà totum infantem figurari dixerunt, vt vna naſcitur alitúrque: ſunt qui id opinētur fieri ipſa natura vt Ariſtoteles atq; Epicurus, ſunt qui potētia ſpiritꝰ ſemē comitātis, vt Stoici ferme vniuerſi ſunt qui ętheriū calorē ineſſe arbitrētur, qui mēbra diſponat. Anaxagoran ſecuti. Vtcūq; tamē formatus infās quēadmodū in matris vtero alatur duplex opinio eſt. Anaxagoræ enim cęteriſq; cōpluribꝰ per vmbilicū cibꝰ amminiſtrari videtur, at Diogenes & Hippō exiſtimarunt eſſe

in aluo prominens quiddam, quod infans ore apprehendat,ex eóque alimentum ita trahat vt, cùm editus eſt,ex matris vberibus. Cæterum vt mares feminæ ve naſcantur quid cauſæ eſſet, varie ab iiſdẽ philoſophis proditum eſt, nam ex quo parente ſeminis amplius fuit, eius ſexum repræſentari dixit Alcmæon,ex ſeminibus autem tenuioribus fœminas,ex denſioribus mares fieri Hippon affirmat. Vtrius vero parentis principium ſedem prius occupauerit,eius reddi naturam Democritus retulit. At inter ſe certare feminas & mares, & penes vtrum victoria ſit eius habitum referri auctor eſt Parmenides: & è dextris partibus profuſo ſemine mares gigni,at è læuis feminas Anaxagoras Empedocleſque conſentiunt.quorum opiniones vt de hac ſpecie congruæ, ita de ſimilitudine liberorum ſunt diſpariles, ſuper qua re Empedoclis diſputata ratio talis profertur. ſi par calor in parentum ſeminibus fuit,patri ſimilem marem procreari:ſi frigus, feminam matri ſimilem. quod ſi patris calidum erit & frigidum matris, puerum fore qui matris vultum repræſentet.at ſi calidum matris,patris autem fuerit frigidum, puellam futuram quæ patris reddat ſimilitudinem. Anaxagoras autem eius parentis faciem referre liberos iudicauit; qui ſeminis amplius contuliſſet. cæterum Parmenidis ſententia eſt,cum dexteræ partes ſemina dederint, tunc filios eſſe patri conſimiles: cum læuæ, tunc matri: qui vt aliquando gemini naſcantur modo ſeminis fieri Hippon ratus eſt id enim, cum amplius eſt quam vni ſatis fuerit, bifariam diduci. Id ipſum ferme Empedocles videtur ſenſiſſe. nam cauſſas quidem cur diuideretur non poſuit: tantummodo ait, ſi vtrumque ſedes æque calidas occupauerit, vtrumque marem naſci: ſi frigidas æque, vtramque feminam. ſi vero alterum calidiorem, alterum

frigidio-

frigidiorem,diſpari ſexu partum futurum.

SVPEREST dicere de temporibus, quibus partus ſoleant eſſe ad naſcendum maturi.qui locus eo mihi cura maiore tractandus eſt, quòd quædam neceſſe eſt de aſtrologia,muſica, & arithmetica attingere.Iamprimum quoto poſt conceptionẽ mẽſe infantes edi ſoleant frequenter inter veteres agitatum nondum conuenit. Hippon Metapótinus a ſeptimo ad decimum menſem naſci poſſe exiſtimauit.nam ſeptimo partum iam eſſe maturum, eo quod in omnibus numerus ſeptenarius plurimum poſſit.ſiquidem ſeptem formemur menſibus, additíſque alteris recti conſiſtere incipiamus, & poſt ſeptem menſes dentes nobis innaſcantur, iidémque poſt ſeptimum cadant annum: quartodecimo autem pubeſcere ſoleamus: ſed hanc à ſeptem mẽſibus incipientem maturitatem vſque ad decimum perductam ideo,quod in aliis omnibus hæc eadem natura eſt, vt ſeptẽ menſibus anníſve tres aut mẽſes aut anni ad confirmationẽ accedant. nam dentes ſeptẽ menſium infanti naſci,& maxime decimo perfici menſe:ſeptimo anno primos eorum excidere,decimo vltimos:poſt decimumquartum annum non nullos, ſed omnes intra ſeptimumdecimum annum pubeſcere.Huic opinioni in parte aliqua repugnãt alij, alij in parte conſentiunt. nam ſeptimo menſe parere mulierem poſſe plurimi affirmant, vt Theano Pythagorica, Ariſtoteles Peripateticus Diocles,Euenor, Straton, Empedocles,Epigenes, multiq; præterea,quorũ omnium conſenſus Euriphonem Cnidium non deterret id ipſum intrepide pernegãtem:contra eum fermè omnes Epicharmum ſecuti octauo menſe naſci negauerunt. Diocles tamẽ Caryſtius & Ariſtoteles Stagirites aliter ſenſerũt.nono autem & decimo menſe tum Chaldæi plurimi & idem mihi ſupra nominatus Ariſto-

teles edi poſſe partum putauerunt, neque Epigenes Byzantius nono poſſe fieri contendit, nec Hippocrates Cous decimo: cæterum vndecimum menſem Ariſtoteles ſolus recipit, cæteri vniuerſi improbarunt.

VIII. Sed nunc Chaldęorum ratio breuiter tractanda eſt, explicandúmque cur ſeptimo menſe & nono & decimo tantummodo poſſe naſci homines arbitrẽtur. Ante omnia igitur dicunt actum vitámque noſtram ſtellis quam vagis quam ſtatis eſſe ſubiectam, earúmque vario multiplicíque curſu genus humanum gubernari, ſed ipſorum motus ſchematáque & effectus à ſole crebro immutari, nam vt aliæ occaſum, nonnullæ ſtationem faciant, nóſque omnes diſparili ſua temperatura afficiant ſolis fieri potentia: itaque eum, qui ſtellas ipſas quibus mouemur permouet, animã nobis dare qua regamur, potentiſſimúmque in nos eſſe, moderarique quando poſt conceptionem veniamus in lucem, ſed hoc per tres facere conſpectus, quid autem ſit conſpectus, & quot eius genera vt liquido perſpici poſſit pauca prædicam. Circulus eſt, vt ferunt, ſignifer, quem Græci vocant ζωδιακὸν, in quo ſol & luna cæterę́que ſtellę vagę feruntur, hic in duodecim partes totidem ſignis redditas æquabiliter diuiſus eſt, dum ſol annuo ſpatio metitur: ita in vnoquoque ſigno ferme vnũ mẽſem moratur, ſed ſignũ quodlibet cũ cęteris ſingulis habet mutuũ conſpectum non tamẽ vniformẽ cũ omnibus: nã validiores alij, infirmiores alij habentur. Igitur, quo tẽpore partus cõcipitur, Sol in aliquo ſigno ſit neceſſe, & in aliqua eius particula, quẽ locũ cõceptionis proprię appellãt. Sũt aũt hę particulę in vnoquoq; ſigno tricenę, totius vero zodiaci numero ccclx. has Gręci mœras cognominarũt, eo videlicet quod deas fatales nũcupãt mœras, & eæ particulę nobis veluti fata ſũt.

nam

nam qua potiſſimum oriente naſcantur plurimum refert. Sol ergo, cum in proximum ſignum tranſcendit, locum illum conceptionis aut imbecillo videt conſpectu, aut etiam nec conſpicit, nam plures proximantia ſibimet zodia inuicem ſe videre omnino negauerunt, at cum in tertio eſt ſigno, hoc eſt vno medio interpoſito, tunc primum illum locum, vnde profectus eſt, videre dicitur, ſed valde obliquo & inualido lumine: qui conſpectus vocatur κατὰ ἑξάγωνον, quia ſextam partem circuli ſubtendit: nam ſi, vt à primo zodio ad tertium, ſic à tertio ad quintum, inde porro ad ſeptimum, ac deinde alternæ lineæ emittantur, hexagoni æquilateralis forma in eodem circulo ſcriberetur hunc quidam conſpectum non vſquequaque receperunt, quod minimum ad maturitatem partus videbatur conferre. cum vero in quartum ſignum peruenit, & media duo ſunt, videt κατὰ τετράγωνον: quoniã illa linea, qua viſus pertendit, quartam partem orbis abſcidit, cũ auté in quinto eſt, tribus interiacentibus mediis, κατὰ τρίγωνον adſpicit: Nam tertiam ſigniferi partẽ viſus ille metitur. quę duæ viſiones tetragoni & trigoni perquam efficaces incrementum partus multum adminiculant: cæterum à loco ſexto conſpectus omni caret efficientia. eius enim linea nullius polygoni affecit latus. at is à ſeptimo zodio, quod eſt contrarium, pleniſſimus potentiſſimúſque conſpectus quoſdam iam maturos infantes educit, qui ſeptemmenſtres appellãtur, quia ſeptimo mẽſe naſcũtur: at ſi intra hoc ſpatiũ matureſcere vterus nõ potuerit, octauo mẽſe nõ editur. (ab octauo enim ſigno, vt à ſexto, inefficax viſus) ſed vel nono menſe vel vndecimo. ſol enim à nono zodio particulã cõceptionis rurſus cõſpicit κατὰ τρίγωνον, & à decimo κατὰ τετράγωνον, qui cõſpectus, vt ſupra iã dictũ eſt, perquã efficaces ſũt.

cæterum vndecimo non putant naſci quia languĩdo iam radio infirmum lumen κατὰ ἑξάγωνον mittatur, multo minus duodecimo, vnde conſpectus pro nullo habetur. itaque ſecundum rationem hãc ἑπταμηνοὶ naſcuntur κατὰ διάμετρον ἐννεάμηνοι autem κατὰ τρίγωνον, δεκάμηνοι vero κατὰ τετράγωνον.

IX. Hac Chaldęorum ſententia explicata tranſeo ad opinionem Pythagoricam Varroni tractatam in libro qui vocatur Tubero, & intus inſcribitur, de origine humana. quæ quidem ratio precipue recipienda ad veritatem proximè videtur accedere. alij enim plerique, cum omnes partus non vno tempore fiant maturi, vna tamen eadémque tempora omnibus conformandis dederunt: vt Diogenes Apolloniates, qui maſculis ait corpus quatuor menſibus formari & feminis quinque, vel Hippon, qui diebus ſexaginta infantem ſcribit formari, & quarto menſe carnem fieri concretam, quinto vngues capillúmque naſci, ſeptimo iam hominem eſſe perfectum. Pythagoras autem, quod erat credibilius, dixit partus eſſe genera duo, alterum ſeptem menſum, alterum decem: ſed priorem aliis dierum numeris conformari, aliis poſteriorem: eos vero numeros, qui in vnoquoque partu aliquid afferunt mutationis, dum aut ſemen in ſanguinem aut ſanguis in carnem aut caro in hominis figuram conuertitur, inter ſe collatos rationem habere eam, quam voces habent quæ in muſica ſymphonię vocantur.

X. Sed hæc quo ſint intellectu apertiora, prius aliqua de muſice regulis huic loco neceſſaria dicētur: eo quidē magis, quod ea dicam quæ ipſis muſicis ignota ſunt. nam ſonos ſcienter tractauere & congruenti ordine reddidere illorum, ipſis autem ſonis motuum modū mēſurámque inuenere geometræ magis quã muſici. Igitur muſica eſt ſciētia bene modu-

modulãdi.hęc autem eſt in voce.ſed vox aliâs grauior mittitur,aliâs acutior:ſingulę tamẽ voces ſimplices & vtcunque miſſæ φθόγγοι vocãtur diſcrimẽn vero,quo alter φθόγγος acutior eſt, alter grauior appellatur διάστημα. inter infimam ſummámque vocẽ multa eſſe poſſunt in ordine poſita diaſtemata:quę alia aliis maiora minoráve: vt eſt illud, quod τόνον appellant,vel hoc minus ſemitonion, vel duorum triúmve ac deinceps aliquot tonorum interuallũ, ſed non promiſcè voces omnes cum aliis vt liber iunctæ concordabiles in cantu reddunt effectus. Vt litteræ noſtræ, ſi inter ſe paſſim iungantur & non congruenter,ſæpe nec verbis nec ſyllabis copulandis concordabunt: ſic in muſica certa quædam ſunt interualla, quæ ſymphonias poſſint efficere. Eſt autem ſymphonia duarum vocum diſparium inter ſe iunctarum dulcis concentus:Symphoniæ ſimplices ac primæ ſunt tres, quibus reliquæ conſtant, vna duorum tonorum & ſemitonij habens διάστημα quæ vocatur διὰ τεσσάρων altera, trium & ſemitonij, quam vocant διὰ πέντε, tertia eſt διὰ πασῶν:cuius diaſtema cõtinet duas priores,eſt enim vel ſex tonorum, vt Ariſtoxenes muſicique aſſeuerant, vel quinque & duorum hemitoniorum, vt Pythagoras geometræque: qui demonſtrant tria hemitonia tonum complere non poſſe, quare etiam huiuſmodi interuallũ Platoni abuſiuè hemitonium propriè autem δίεσις vel λεῖμμα appellatur.Nunc vero, vt aliquid appareat quemadmodum voces, nec ſub oculos nec ſub tactum cadentes habere poſſunt mẽſuras,admirabile Pythagorę referã commentũ,qui ſecreta naturæ ſcrutãdo reperit phthongos muſicorum conuenire ad rationẽ numerorum, nam chordas æquè craſſas paríque longitudine diuerſis ponderibus tetendit: quibus ſæpe pulſis nec phthongis ad vllam ſymphoniam

concordãtibus pondera mutabat, & id idẽtidẽ frequenter expertus poſtremo deprehendit tũc duas chordas cõcinere, id quod eſt diateſſaron, cum earum pondera inter ſe collata rationem haberent quam tria ad quatuor, quem phthongon arithmetici Græci ἐπίτριτον vocant, Latini ſupertertium: at eam ſymphoniam, quæ diapente dicitur, ibi inuenit, vbi ponderum diſcrimen in ſeſquitertia eſt portione, quam duo faciunt ad tria collata, quod hemiolion appellant. cũ autem altera chorda duplo maiore pondere quàm altera tenderetur, & eſſet diſplaſio locus, diapaſon ſonabat. hoc & in tibiis ſi conueniret tentauit: nec aliud inuenit. nam quatuor tibias pari cauo parauit impares longitudine. primã, verbi cauſſa, longã digitos ſex, ſecũdã tertia parte addita, id eſt digitorũ octo, tertiã digitorũ nouẽ, ſeſcuplo lõgiorẽ quã primã: quartam vero duodecim digitorum, quæ, primam longitudine duplicaret. His itaque inflatis & binarum facta collatione, omnium muſicorûm auribus approbauit primã & ſecundam reddere eam conuenientiam, quam reddit diateſſaron ſymphoniam, ibíque eſſe proportionem ſupertertiam, inter primam vero ac tertiam tibiam, vbi ſeſcupla proportio eſt, reſonare diapente: primæ autem quartæque interuallum, quod habet duplam proportionem, diaſtema facere diapaſon. ſed inter tibiarum chordarúmque naturã hoc intereſt, quod tibiæ incremento lõgitudinis fiũt grauiores, chordæ autẽ augmẽto additi põderis acutiores: vtrobiq; tamen eſt eadẽ proportio.

XI. HIS expoſitis forſitan obſcure ſed quàm potui lucidiſſime, redeo ad propoſitum vt doceam quid Pythagoras de numero dierum ad partus pertinentium ſenſerit. Primum, vt ſupra memoraui, generaliter duos eſſe partus dixit: alterum minorem, quem vocant ſeptemmeſtrem, qui decimo ducen-

teſimo

teſimo die poſt conceptionem exeat ab vtero, alterum maiorem decemmeſtrem, qui edatur die ducenteſimo ſeptuagenſimo quarto. quorum prior ac minor ſenario maxime continetur numero. nam quod ex ſemine conceptum eſt, ſex vt ait, primis diebus humor eſt lacteus, deinde proximis octo ſanguineus: qui octo cum ad primos ſex acceſſerunt, faciunt primam ſymphonian diateſſaron, tertio gradu nouem dies accedunt iam carnem facientes: hi cum ſex illis primis collati ſeſcuplam faciunt rationem, & ſecundam ſymphonian diapente. tum deinceps ſequentibus duodecim diebus fit corpus iam formatum horum quoque ad eoſdem ſex collatio tertiam diapaſon reddit ſymphoniam, duplici ratione ſubiectam. Hi quatuor numeri,ſex,octo,nouem,duodecim,coniuncti faciunt dies triginta quinque.nec immerito ſenarius fundamentum gignendi eſt.nam cum τέλειον Græci,nos autem perfectum vocamus, quod eius partes tres,ſexta,& tertia,& dimidia,id eſt,vnus & duo & tres eundem ipſum perficiunt.ſed vt initia ſeminis & lacteum illud conceptionis fundamentum primitus hoc numero abſoluitur : ſic hoc initiū formati hominis & velut alterum matureſcendi fundamentum, quod eſt quinque & triginta dierū,ſexies ductum cum ad diem ducenteſimū decimum peruenit,maturum procreatur.Alter autem ille partus,qui maior eſt, maiori numero continetur,ſeptenario ſcilicet , quo tota vita humana: vt & Solon ſcribit , & Iudæi in dierum omniū numeris ſequuntur,& Etruſcorū libri Rituales vidētur indicare:Hippocrates quoq; aliíque medici in corporū valetudinibus non aliud oſtendunt: nanque ſeptimū quēque diem criſimon obſeruāt.Itaq; vt alterius partus origo in ſex eſt diebus,poſt quos ſemē in ſanguinē vertitur:ita huiꝰ in ſeptē:& vt ibi

quinque & triginta diebus infans membratur, ita hîc pro portione diebus fere quadraginta. Quare in Græcia dies habent quadrageſimos inſignes. namque prægnans ante die quadrageſimum non prodit in fanum,& poſt partum quadraginta diebus pleræque fetæ grauiores ſunt, nec ſanguinem interdum continent:& paruuli ferme per hos dies morbidi ſine riſu nec ſine periculo ſunt. ob quam cauſſam,cum is dies præterit, diem feſtum ſolent agitare,quod tempus appellant τεσσεράκοστον. Hi igitur dies quadraginta per ſeptem illos initiales multiplicati, fiunt dies ducenti octoginta, id eſt hebdomades quadraginta:ſed, quoniam vltimæ illius hebdomadis primo die editur partus, ſex dies decedunt: & ducenteſimus ſeptuageſimus quartus obſeruatur,qui numerus dierum ad tetragonũ illum Chaldæorum conſpectum ſubtiliter cõgruit. nam cum ſigniferum orbem die ccclxv. & aliquot horis ſol circumeat, quarta neceſſe eſt parte demta,id eſt,diebus octuaginta & vno aliquotque horis tres quadras reliquis diebus ducentis ſeptuaginta quatuor non plenis percurrat, vſque dũ perueniat ad id loci, vnde conceptionis initium quadratus adſpiciat. Vnde autem mens humana dies iſtos commutationis ſpeculari & arcana naturæ rimari potuerit,nemo miretur. hæc enim frequens medicorum experientia peruidit: qui cum multas animaduerterent ſemen non retinere conceptum, compertum habuerunt id, quod intra ſex dies ſeptémve eiiciebatur,eſſe lacteum,& vocauerunt ἐκχύσιν quod poſtea autem ſanguineum, idque ἄτρωμος appellatur. Quod vero ambo partus videntur paribus dierum numeris contineri,Pythagoras imparem laudet,tamen a ſecta non diſcrepat. duos enim impares ducentos nouem & ducentos ſeptuaginta nouem dicit expleri;ad quorum conſummationem

tionem aliquid ex ſequentibus accedere, quod tamen diem ſolidum non afferat. cuius exemplum videmus tam in anni quam menſis ſpacio ſeruaſſe naturam, cum & anni imparem dierum trecentorum quadraginta quinque numerum aliquanto cumulauerit, & menſi lunari ad dies vndetriginta aliquid addiderit.

XII.

Nec vero incredibile eſt ad noſtros natales muſicam pertinere. hæc enim, ſiue in voce tantummodo eſt, vt Socrates ait, ſiue, vt Ariſtoxenus, in voce & corporis motu, ſiue in his & præterea in animi motu, vt putat Theophraſtus, certe multum obtinet diuinitatis & animis permouendis plurimum valet. nam, niſi grata eſſet immortalibus dis qui conſtant ex anima diuina: profecto ludi ſcenici placandorum deorum cauſſa inſtituti non eſſent, nec tibicem omnibus ſupplicationibus in ſacris ædibus adhiberetur, non cum tibicine triumphus ageretur, non Apollini Cithara non Muſis tibiæ cæteráque id genus eſſent attributa; non tibicinibus, per quos numina placantur, eſſet permiſſum, aut ludos publice facere ac veſci in capitolio, aut quinquatribus minuſculis, id eſt idibus Iuniis, vrbem veſtitu quo vellent perſonatis temulentiſque peruagari. Hominum quoque mentes & ipſæ, quamuis Epicuro reclamante, diuinæ ſuam naturam per cantus agnoſcunt. denique, quo facilius ſufferant laborem, vel in nauis metu à vectore ſymphonia adhibetur. legionibus quoque in acie dimicantibus etiam metus mortis claſſico depellitur. Quamobrem Pythagoras, vt animum ſua ſemper diuinitate imbueret, prius quam ſe ſomno daret & cum eſſet expergitus, cithara vt ferunt, cantare conſueuerat: & Aſclepiades medicus phreneticorum mentes morbo turbatas ſæpe per ſymphonian ſuæ naturæ red-

didit. Erophilus autem artis eiuſdem profeſſor venarum pulſus rhythmis muſicis ait moueri. Itaque ſi & in corporis & animi motu eſt harmonia, proculdubio a natalibus noſtris muſica non eſt aliena.

XIII. AD hæc accedit, quod Pythagoras prodidit hunc totum mundum muſica factum ratione, ſeptémque ſtellas inter cælum & terram vagas, quæ mortalium geneſes moderantur, motum habere εὔρυθμον & interualla muſicis diaſtematis congrua, ſonitúſque varios reddere pro ſua quamque altitudine, ita concordes vt dulciſſimam quidem concinant melodiam ſed nobis inaudibilem, propter vocis magnitudinem, quam capere aurium noſtrarum anguſtiæ non poſſunt. nam vt ratoſthenes geometrica ratione collegit maximum terræ circuitum eſſe ſtadiorum ducentûm quinquaginta duûm millium: ita Pythagoras, quot ſtadia inter terram & ſingulas ſtellas eſſent, indicauit. ſtadium autem in hac mundi menſura id potiſſimum intelligendum eſt, quod Italicum vocant, pedum ſexcentorum viginti quinque. nam ſunt præterea & alia longitudine diſcrepantia, vt Olympicum, quod eſt pedum ſexcentûm: item Pythicum, pedum CIƆ. Igitur ab terra ad lunam Pythagoras putauit eſſe ſtadiorum circiter CXXVI. millia, ídque eſſe toni interuallum: à luna autem vſque ad Mercurij ſtellam, quæ Stilbon vocatur, dimidium eius velut ſemitonion: hinc ad Phoſphoron, quæ eſt Veneris ſtella, fere tantumdem, hoc eſt, aliud hemitonion, inde porro ad ſolem ter tantum, quaſi tonum & dimidium, itaque ſolis aſtrum abeſſe a terra tonos tres & dimidium, quod vocatur diapente: à luna autem duos & dimidium, quod eſt diateſſaron: à ſole vero ad ſtellam Martis,

cui

cui nomen eſt Pyrois, tantumdem interualli eſſe quantum à terra ad lunam, ídque facere tonon: hinc ad Iouis ſtellam, quæ Phaëton appellatur, dimidium eius, quod faciat hemitonion: tantumdem à Ioue ad Saturni ſtellam: cui Phænon nomen eſt, id eſt, aliud ſemitonion, inde ad ſummum cælum, vbi ſigna ſunt, perinde ſemitonion: itaque a cælo ſummo ad ſolem diaſtema eſſe diateſſaron, id eſt, duorum tonorum & dimidij: ad terræ autem ſummitatem ab eodem cælo tonos eſſe ſex, in quibus ſit diapaſon ſymphonia. præterea multa quæ muſici tractant, ad alias retulit ſtellas, & hunc omnem mundum euharmonion eſſe oſtendit. Quare Dorylaus ſcripſit eſſe hunc mundum organum dei. alij addiderunt eſſe idem τὸ χορεῖον, quia ſeptem ſunt vagæ ſtellæ, quæ plurimum moueantur. Sed his omnibus ſubtiliter tractandis hic locus non eſt; quæ ſi vellem in vnum librum ſeparatim congerere tamen in anguſtiis verſarer: quin potius quoniam me longius dulcedo muſica abduxit, ad propoſitum reuertor.

IGITVR expoſitis iis quæ ante diem natalem ſunt, nunc, vt climacterici anni noſcantur, XIIII. quid de gradibus ætatis humanæ ſenſum ſit dicam. Varro quinque gradus ætatis æquabiliter putat eſſe diuiſos, vnumquemque ſcilicet, præter extremum, in annos quindecim. Itaque primo gradu vſque ad annum quintumdecimum pueros dictos, quod ſint puri, id eſt, impubes: ſecundo ad tricenſimum annum adoleſcentes, ab aleſcendo ſic nominatos: in tertio gradu, qui erant vſque quinque & quadraginta annos, iuuenes appellatos, eo quod rempub. in re militari poſſent iuuare: in quarto autem aduſque ſexagenſimum annum ſeniores eſſe vocitatos, quod tunc primum ſeneſcere corpus incipiat: inde vſque finem vitæ

vniuſcuiuſque quintum gradum factum in quo qui eſſent ſenes appellatos, quod ea ætate corpus ſenio iam laboraret. Hippocrates Medicus in ſeptem gradus ætatem diſtribuit: finem primæ putauit ſeptimum annum, ſecundæ quartum decimum, tertiæ duodetrigeſimum, quartæ tricenſimumquintum, quintæ duo & quadragenſimum, ſextæ quinquagenſimum ſextum, ſeptimæ nouiſſimum annum vitæ humanæ: Solon autem partes fecit decem, & Hippocratis gradum tertium & ſextum & ſeptimum ſingulos bifariam diuiſit, vt vnaquæque ætas annos haberet ſeptenos. Staſeas peripateticus ad has Solonis decem hebdomadas addidit duas,& ſpacium plenæ vitæ quatuor & octoginta annorum eſſe dixit. quem terminum ſiquis præterit, facere idem quod ſtadiodromœ ac quadrigæ faciunt cum extra finem procurrunt. Et rurſus quoque libris fatalibus ætatem hominis duodecim hebdomadibus deſcribi Varro commemorat, quæ duo ad decies ſeptenos annos poſſet fatalia deprecando rebus diuinis proferri: ab anno autem octuageſimo nec poſtulari debere nec poſſe ab diis impetrari. cæterum poſt annos octogintaquatuor à mente ſua homines abire, neque his fieri prodigia, ſed ex iis omnibus proxime videntur acceſſiſſe naturam, qui hebdomadibus humanam vitam emenſi ſunt: fere enim poſt ſeptimum quemque annum articulos quoſdam & in his aliquid noui natura oſtendit, vt & in elegia Solonis cognoſcere datur. ait enim in prima hebdomade dentes homini cadere, in ſecunda pubem apparere, in tertia barbam naſci, in quarta vires,in quinta maturitatem ad ſtirpem relinquendam, in ſexta cupiditatibus temperari, in ſeptima prudentiam linguámque conſummari, in octaua eadem manere, in qua alij dixerunt

oculos

oculos albeſcere, in nona omnia fieri languidiora, in decima hominem fieri morti maturum * tamen in ſecũda hebdomade vel incipiente tertia vocem craſſiorem & inæquabilem fieri, quod Ariſtoteles appellat τραγίζειν antiqui noſtri hirquitallire, & inde ipſos putant hirquitallos appellari, quod tum corpus hircum olere incipiat. De tertia autem ætate aduleſcentulorum tres gradus eſſe factos in Græcia priusquam ad viros perueniatur, quod vocent annorum quatuordecim παῖδα: mellephebon autem quindecim, dein ſedecim ephebon, tunc ſeptemdecim ἐξέφηβον. Præterea multa ſunt de his hebdomadibꝰ, quę medici ac philoſophi libris mãdauerunt vnde apparet vt in morbis dies ſeptimi ſuſpecti ſunt, ac criſimoe dicuntur: ita per omnem vitam ſeptimum quemque annum periculoſum & velut criſimon eſſe, & climactericum vocari. Sed ex his genethliaci alios aliis difficiliores eſſe dixerunt. & nonnulli eos potiſſimum, quos ternæ hebdomades conficiunt, putant obſeruandos, hoc eſt vnum & vicenſimum, & quadragenſimum ſecundum, dein tertium & ſexagenſimum, poſtremum octogenſimum & quartum, in quo Staſeas terminum vitæ defixit. alij autem non pauci vnum omnium difficillimum climactera prodiderunt, anno ſcilicet vndequinquageſimo, quem complent anni ſepties ſeptem: ad quam opinionem plurimorum conſenſus inclinat. nam quadrati numeri potentiſſimi ducuntur. denique Plato ille venia cæterorum philoſophus ſanctiſſimus qui quadrato numero annorum vitam humanam conſummari putauit nouenario, qui complet annos octuaginta & vnum. Fuerunt etiam qui vtrumque reciperent numerum vndequinquagenſimum & octogenſimum vnum, & minorem nocturnis geneſibus, maiorem diurnis adſcriberent. Plerique

aliter moti duos iſtos numeros ſubtiliter diſcreuerunt, vt dicentes, ſeptenarium ad corpus, nouenarium ad animum pertinere. hunc medicinæ corporis & Appollini attributum, illum Muſis: quia morbos animi, quos appellant pathe, muſica lenire ac ſanare cónſueuerit. Itaque primum climactera annum quadragenſimum & nonum eſſe prodiderunt, vltimum autem octogenſimum & vnum, medium vero ex vtroque permixtum, anno tertio & ſexagenſimo, quem vel hebdomades nouem vel ſeptem enneades conficiunt. Hunc licet quidam periculoſiſſimum dicant, quod & ad corpus & ad animum pertineat, ego tamen cæteris duco infirmiorem. nam vtrumque quidem ſupradictum continet numerum, ſed neutrum quadratum, & vt eſt ab vtroque non alienus, ita in neutro potens: nec multos ſane, quos vetuſtas claros nomine celebrat, hic annus abſumpſit: Ariſtotelem Stagiritem reperio: ſed hunc ferunt naturalem ſtomachi infirmitatem crebráſque morbidi corporis offenſiones adeo virtute animi diu ſuſtentaſſe, vt magis mirum ſit ad annos ſexaginta tres eum vitam protuliſſe quàm vltra non protuliſſe.

XV. QVARE, ſanctiſſime Cærelli, cum iſtum annum, qui maxime fuerat corpori formidoloſus, ſine vllo incommodo tranſieris, cæteros, qui leuiores ſunt, climacteras minus tibi extimeſco, præſertim cum in te animi potius quam corporis naturam ſciam dominari, eoſque viros, qui tales fuerunt, non prius vita exceſſiſſe, quam ad annum illum octogenſimum & vnum peruenerint, in quo Plato finem vitæ & legitimum eſſe exiſtimauit, & habuit legitimum. hoc

anno

anno & Dionyſius Heracleotes, vt vita abiret, cibo abſtinuit, & contra Diogenes Cynicus cruditate in choleram ſolutus eſt. Eratoſthenes quoque ille orbis terrarum menſor, & Xenocrates Platonicus veteris academiæ princeps, ad eundem annum vixerunt. non pauci etiam per animi ſpiritum moleſtiis corporis ſuperatis limitem iſtum tranſgreſſi ſunt: vt Carneades, à quo tertia academia eſt, quæ dicitur noua; vel Cleanthes, qui annum nonagenſimum & nonum, hoc eſt, vno minus centum expleuit. at Xenophanes Colophonius maior annorum centum fuit. Democritum quoque Abderiten, & Iſocratem rhetorem ferunt prope ad id ætatis perueniſſe, quo Gorgian Leontinum, quem omnium veterum maxime ſenem fuiſſe, & octo ſupra centum annos habuiſſe conſtat. Quod ſi cultoribus ſapientiæ, ſiue per animi virtutem, ſeu lege fati diutina obtigit vita: non deſpero quin te quoque diu corpore atque animo valentem longior maneat ſenectus. Quem enim veterum nunc memoria ſuſpicimus, quem prudentia vel temperantia, vel iuſtitia vel fortitudine, tibi antiſtare dicimus? quis eorum, ſi adeſſet, non in te omnium virtutum prædicationem conferret? quis tuis laudibus ſe poſtponi erubeſceret? Illud certe, vt arbitror, dignum eſt prædicatione, quod, cum illis ferme omnibus quamuis prudentiſſimis & procul à repub. motis non contigerit ſine offenſione & odio plerumque capitali vitam degere: tu tamen officiis municipalibus functus, honore ſacerdotij in principibus tuæ ciuitatis conſpicuus, ordinis etiam equeſtris dignitate gradum prouincialium ſupergreſſus, non modo ſine reprehenſione & inuidia ſemper fuiſti, verũ etiam omniũ omnino amorem

cum maxima gloria conſecutus es. Quis à te noſci aut ex ampliſſimo ſenatus ordine non expetiuit, aut ex humiliore plebis non optauit. quis mortalium vel te vidit, vel de tuo nomine accepit, quin & loco fratris germani diligat, & vice parentis veneretur? quis ignorat probitatem primam, fidem ſummam, benignitatem incredibilem, modeſtiam verecundiámque, ſingularem cæteráque humanitatis officia penes te vnum eſſe, & quidem maiora, quàm poſſint digne à quoquam referri? quare & ego his nunc commemorandis ſuperſedebo. de eloquentia quoque ſileo: quam omnia noſtrarum prouinciarum tribunalia, omnes præſides nouerunt: quam denique vrbs Roma & auditoria ſacra mirata ſunt. hæc ſe & ad præſens & in futura ſæcula ſatis ipſa nobilitat.

XV. Nvnc vero, quatenus de die natali ſcribo, meum munus implere conabor: tempúſque hodiernum, quo maxime flores, quam potero lucidiſſimis notis ſignabo: ex quo etiam primus ille tuus natalis liquido noſcetur. Tempus autem non diem tantummodo vel menſem vel annum vertentem appello, ſed & quod quidam luſtrum, aut annum magnum vocant, & quod ſæculum nominant. Cæterum de æuo, quod eſt tempus vnum & maximum, non multum eſt quod in præſentia dicatur. eſt enim immenſum, ſine origine, ſine fine, quod eodem modo ſemper fuit & ſemper futurum eſt, neque ad quemquam hominum magis quàm ad alterum pertinet. Hoc in tria diuiditur tempora, præteritum, præſens, futurum: ex quibus præteritum initio caret, exitu futurum: præſens autem, quod medium eſt, adeo exiguum & incomprehenſibile eſt, vt nullam recipiat longitudinem, neque aliud eſſe videatur, quam

tranſacti

tranſacti futurique coniunctio, adeo porro inſtabile, vt ibidem ſit nunquam, & quidquid tranſcurrit à futuro decerpit, & apponit præterito. Hæc inter ſe tempora, anteactum dico & futurum, neque paria ſunt, neque ita vt alterum altero longius breuiúſve videatur. quidquid enim non habet finem collationem menſuræ non recipit. quapropter æuum neque annorum neque ſæculorum numero, nec denique vllo finiti temporis modulo metiri conabor. hæc enim ad ætatem infinitam non ſunt brumalis vnius inſtar horæ. itaque, vt ſæcula poſſim percurrere, & hoc noſtrum præſens deſignare, omiſſis aureis argenteiſque & hoc genus poëticis, à conditu vrbis Romæ patriæ noſtræ communis exordiar.

ET quoniam ſæcula aut naturalia ſunt aut ciuilia, prius de naturalibus dicam. Sæculum autem XVII.
eſt ſpatiũ vitæ humanæ longiſſimũ partu & morte definitum. quare qui annos triginta ſæculum putarunt, multum videntur erraſſe. hoc enim tempus γενέαν vocari Herodicus auctor eſt: quia orbis ætatis in eo ſit ſpatio. orbem autem vocant ętatis dum natura humana a ſementi ad ſementim reuertitur. hoc quidem geneas tempus alij aliter definierunt: Herodicus annos quinque & viginti ſcribit dici γενέαν, Zenon triginta. Sæculum autem, quid ſit vſque adhuc arbitror ad ſubtile examinatum non eſſe. poëtæ quidem multa incredibilia ſcripſerunt, nec minus hiſtorici Græci, quamuis eos à vero non par fuit recedere. vt Herodotus, apud quem legimus Arganthonium Tarteſſiorum regem centũ & quinquaginta annorũ fuiſſe: aut Ephorus, qui tradit Arcadas dicere apud ſe reges antiquos aliquot ad trecentos vixiſſe annos. verum hæc vt fabuloſa prætereo. Sed inter ipſos aſtrologos, qui in ſtellarum ſignorúmque ratione verum ſcrutantur, ne-

quaquàm etiam conuenit. Epigenes in centum duodecim annis longiſſimam vitam conſtituit, Beroſus autem in centum ſedecim, alij ad centum viginti annos produci poſſe, quidam etiam vltra crediderunt. Fuerunt qui non idem putarent vbique obſeruandum, ſed varie per diuerſas regiones, prout in ſingulis ſit cæli ad circulum finitorem inclinatio, quod vocatur clima. Sed, licet veritas in obſcuro lateat, tamen in vnaquaque ciuitate quæ ſint naturalia ſæcula Rituales Etruſcorum libri videntur docere: in quîs ſcriptum eſſe fertur initia ſic poni ſæculorum, quo die vrbes atque ciuitates conſtituerentur, de his qui eo die nati eſſent eum qui diutiſſime vixiſſet, die mortis ſuæ primi ſæculi modulum finire: eóque die qui eſſent reliqui in ciuitate de his rurſum eius mortem, qui longiſſimam ætatem egiſſet, finem eſſe ſæculi ſecundi, ſic deinceps tempus reliquorum terminari: ſed ea quod ignorarent homines, portenta mitti diuinitus quibus admonerentur vnumquodque ſæculum eſſe finitum. hæc portenta Etruſci, pro haruſpicij diſciplinæque ſuæ peritia diligenter obſeruata in libros retulerunt. quare in Tuſcis hiſtoriis, quæ octauo eorum ſæculo ſcriptæ ſunt, vt Varro teſtatur, & quot numero ſæcula ei genti data ſint & tranſactorum ſingula quanta fuerint quibúſve oſtentis eorum exitus deſignati ſint continetur. itaque ſcriptum eſt quatuor prima ſæcula annorum fuiſſe centum, quintum vigintitrium, ſextum vnde viginti & centum, ſeptimum totidem, octauum tum demum agi, nonum & decimum ſupereſſe. quibus tranſactis finem fore nominis Etruſci. Romanorum autem ſæcula quidam ludis ſæcularibus putant diſtingui.

ſtingui. cui rei, fides ſi certa eſt, modus Romani ſæculi eſt incertus: temporum enim interualla, quibus ludi iſti debeant referri non modo quanta fuerint retro ignoratur: ſed ne quanta quidem eſſe debeant ſcitur: nam ita inſtitutum eſſe vt centeſimo quoque anno fierent cum Antias aliíque hiſtorici auctores ſunt, tum Varro de ſcenicis originibus libro primo ita ſcriptum reliquit. *Cum multa portenta fierent, & murus ac turris, quæ ſunt intra portam Collinam & Eſquilinam, de cælo eſſent tacta, & ideo libros Sibyllinos* X V *viri adiſſent, renuntiarunt vti Diti patri & Proſerpinæ ludi Terentini in campo Martio fierent, & hoſtiæ furuæ immolarentur, vtique ludi centeſimo quoque anno fierent.* item T. Liuius libro centeſimo triceſimo ſexto *Eodem anno ludos ſeculares Cæſar ingenti apparatu fecit, quos centeſimo quoque anno (his enim terminis ſæculum terminari) fieri mos.* At contra vt decimo centeſimóque anno repetantur tam commentarij quindecimuirorum quam D. Auguſti edicta teſtari videntur: adeo vt Horatius Flaccus in Carmine, quod ſæcularibus ludis cantatum eſt, id tempus hoc modo deſignauerit:

Certus vndenos decies per annos
Orbis vt cantus referátque ludos
Ter die clara totiénſque grata
Nocte frequente.:

At enim, temporum ſi veterum reuoluantur annales, longe magis in incerto inuenietur. primos enim ludos ſæculares exactis regibus poſt Romam conditam annis ducentis quadragintaquinque à Valerio Publicola inſtitutos eſſe Valerius Antias ait: at XV virorum commentarij annis ducentis nonagintaocto M. Valerio SP. Verginio Coss: ſecundos ludos, vt Antias vult, anno poſt vrbem

conditam quinto trecenteſimo: vt vero in commentariis quindecim virorum ſcriptum eſt, anno octauo & quadringenteſimo M. Valerio Coruino iterum C. Poetilio Coss. Tertij ludi fuerunt, Antiate Liuióque auctoribus, P. Claudio Pulchro C. Iunio Pullo Conſulibus: aut, vt in libris quindecim virorum ſcriptum eſt, anno quingenteſimo duódeviceſimo P. Cornelio Lentulo, C. Licinio Varo Coſſ. De quartorum ludorum anno triplex opinio eſt. Antias enim & Varro & Liuius relatos eſſe prodiderunt L. Marcio Cenſorino, M. Manilio conſulibus poſt Romam conditam anno ſexcẽteſimo quinto. at Piſo Cenſorius & Cn. Gellius ſed & Caſſius Hemina, qui illo tempore viuebat, poſt annum factos tertium affirmant Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummio Achaico conſulibus, id eſt, anno ſexcenteſimo octauo. in quindecim virorum autem commentariis notantur ſub anno ſexcenteſimo viceſimo octauo Mam. Æmilio Lepido, L. Aurelio Oreſte conſulibus. quintos ludos C. Furnio C. Iunio Silano conſulibus anno ſeptingenteſimo triceſimo ſeptimo Cæſar Auguſtus & Agrippa fecerunt, ſextos autem fecit Ti. Claud. Cæſar ſe IV. & L. Vitellio III COSS. anno IↃCCC. ſeptimos Domitianus ſe XVI & L. Mimicio Rufo COSS. anno IↃCCCXLI. octauos imperatores Septimius & M. Aurelius Antonius Chilone & Libone COSS. anno IↃCCCLVII. hinc animaduertere licet neque poſt centum annos vt hi referrentur ludi ſtatum eſſe, neque poſt centum decem. quorum etiam ſi alterutrum retro fuiſſet obſeruatum non tamen id ſatis argumenti eſſet quo quis his ludis ſæcula diſcerni conſtanter affirmet: præſertim cum ab vrbis primordio ad reges exactos annos CCXLIV. factos eſſe nemo ſit auctor: quod tempus proculdubio

naturalis

naturali maius eſt ſæculo. quod ſi quis credit ludis ſæcularibus ſæcula diſcerni ſola nominis origine inductus: ſciat ſæculares dici potuiſſe, quod plerumque ſemel fiant hominis ætate: vt multa alia, quæ raro fiunt, poſt ſæculum euenire loquentium conſuetudo vſurpat. Sed noſtri maiores, quod natura ſæculum quantum eſſet exploratum non habebant, ciuile ad certum annorum modulum centum ſtatuerunt. teſtis eſt Piſo: in cuius annali ſeptimo ſcriptum eſt ſic: *Roma condita anno* ıↄxcvı. *ſæculum accipit, his conſulibus quis proximi ſunt Conſules M. Aemilius M. f. Lepidus C. Popilius* II *abſens.* ſed vt hunc numerum conſtituerent noſtri, nónihil cauſæ fuit, primum quod multos ſuorum ciuium ad hanc ætatem vitam producere videbãt. Dein quòd Etruſcos, quorum prima ſæcula centenûm fuerant annorum, etiam hic vt in aliis plerumque imitari voluerunt. præterea fieri poteſt (quod refert Varro) quodque Dioſcorides aſtrologus ſcripſit, Alexandriæ inter eos, qui mortuos ſolent conſeruare, conſtare hominem plus centum annis viuere non poſſe: id cor humanum declarare eorum qui integri perierunt ſine corporis tabe, eo, quod id multis annis pendendo omnis ætatis incrementa & deminutiones obſeruent: & anniculi pendere duas drachmas, bini quatuor: & ſic annos ſingulos vſque ad quinquaginta accedere binas, ab iis centum drachmis atque anno quinquageſimo item decedere in vnoquoque binas: ex quo perſpicuum ſit centeſimo anno redire ad anni primi pondus nec lõgius vitam poſſe produci. Quoniam igitur ciuile Romanorum ſæculum centum annis tranſigitur, ſcire licet in decimo ſæculo & primum natalem tuum fuiſſe & hodiernum eſſe. quot autem ſæcula vrbi Romæ debeantur dicere meum non eſt. ſed quid apud Varronem legerim non tacebo: qui libro An-

tiquitatum duodevicenſimo ait fuiſſe Vettium Romæ in augurio non ignobilem,ingenio magno, cuiuis docto in diſceptando parem. eum ſe audiſſe dicentem:Si ita eſſet,vt traderent hiſtorici de Romuli vrbis condendæ auguriis ac duodecim vulturis, quoniam centum viginti annos incolumis præteriiſſet populus Romanus,ad mille & ducentos peruenturum.

XVIII. HACTENVS dictum de ſæculo,nunc de annis maioribus dicam.quorum magnitudo adeo diuerſa tam gentibus obſeruata quam auctoribus tradita eſt,vt alij annum magnum eſſe in annis vertentibus duobus,alij in multis annorum millibus arbitrati ſint:quod quale ſit,iam nunc conabor abſoluere.Veteres in Gręcia ciuitates cum animaduerterent dum Sol annuo curſu orbem ſuum circuit Lunam interdum terdecies exoriri,idque ſæpe alterius fieri:arbitrati ſunt lunares duodecim menſes & dimidiatum ad annum naturalem conuenire. itaque annos ciuiles ſic ſtatuerunt vt interkalando facerent alternos duodecim menſum,alternos tridecim: vtrumque annum ſeparatim vertentem,iunctos ambos annum magnum vocantes. idque tempus trieterida appellabant, quod tertio quoque anno interkalabatur, quamuis biennij circuitus & reuera dieteris eſſet, vnde myſteria quæ Libero patri alternis fiunt annis trieterica à poetis dicuntur: poſtea cognito errore hoc tempus duplicarunt, & tetræterida fecerunt, ſed eam quod quinto quoque anno redibat Penteterida nominabant: qui annus magnus ex quadriennio commodior viſus eſt, vt annus ſolis conſtaret ex diebus trecentis ſexagintaquinque & diei parte circiter quarta,quæ vnum in quadriennio diem conficeret. quare Agon & in Elide Ioui Olympio & Romæ Capitolino quinto quoque anno redeunte

celebratur.hoc quoque tempus,quod ad Solis modo curſum nec ad lunæ congruere videbatur, duplicatum eſt, & octoeteris facta , quæ tunc enneaeteris vocitata: quia primus eius annus nono quoque anno redibat. hunc circuitum verum annum magnum eſſe pleraque Græcia exiſtimauit , quod ex annis vertentibus ſolidis conſtaret , vt proprie in anno magno fieri par eſt. Nam dies ſunt ſolidi, vno minus centum,anníque vertentes ſolidi octo. hanc octœterida vulgo creditum eſt ab Eudoxo Cnidio inſtitutam , ſed hanc Cleoſtratum Tenedium primum ferunt compoſuiſſe & poſtea alios aliter:qui menſibus varie interkalandis ſuas octoeteridas protulerunt: vt fecit Harpalus , Nauteles, Mneſiſtratus , item alij , in quîs Doſitheus : cuius maxime octoeteris Eudoxi inſcribitur.ob hoc multæ in Græcia religiones hoc interuallo temporis ſumma cærimonia coluntur, Delphis quoque ludi, qui vocantur Pythia , poſt octauum annum olim conficiebantur. proxima eſt hanc magnitudinem quæ vocatur dodecaeteris ex annis vertentibus duodecim,huic anno Chaldaico nomen eſt: quem genethliaci nō ad ſolis Lunæque curſus ſed ad obſeruationes alias habent accommodatum, quod in eo dicunt tempeſtates frugúmque prouentus ac ſterilitates item morbos circumire. Præterea ſunt anni magni complures : vt Metonicus. quem Meton Athenienſis ex annis vndeuiginti , conſtituit , eóque decaenneaeteris appellatur , & interkalatur ſepties : in eóque anno ſunt dierum ſex millia & CCCCXL. eſt & Philolai Pythagorici annus ex annis quinquaginta nouem : in quo ſunt menſes interkalares viginti & vnus. item Callippi Cyziceni ex annis ſeptuaginta ſex : ita vt menſes duodetriginta interkalentur : & Democriti ex annis

octogintaduobus, cum interkalares dies ſint perinde viginti octo: ſed & Hipparchi ex annis trecẽtis quatuor, in quo inter kalẽtur cẽties decies bis. hæc annorum magnitudo eo diſcrepat, quod inter aſtrologos non conuenit quãto vel ſol plus quam trecentos ſexaginta quinque dies in anno cõficiat, vel luna minus quam triginta in menſe. Ad Ægyptiorum vere annum magnum luna non pertinet quem Greci κυνικὸν Latine canicularem vocamus: propterea quod initium illius ſumitur, cum primo die eius menſis, quem vocant Ægyptij θωθ, caniculæ ſidus exoritur. Nam eorum annus ciuilis ſolos habet dies trecentos ſexaginta quinque ſine vllo interkalari. itaque quadriennium apud eos vno circiter die minus eſt quam naturale quadriennium: eóque fit vt anno bis milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo primo ad idem reuoluatur principiũ. Hic annus etiam heliacus à quibuſdam dicitur, & ab aliis ὁ θεοῦ ἐνιαυτός. Eſt præterea annus quem Ariſtoteles maximum potius quam magnum appellat. quem ſolis & lunæ vagarúmque quinque ſtellarum orbes conficiunt, cum ad idem ſignũ vbi quõdam ſimul fuerunt vna referuntur: cuius anni hiẽs ſumma eſt cataclyſmus, quã noſtri diluuionem vocant, æſtas autem ecpyroſis, quod eſt mundi incendium: nam his alternis temporibus mundus tum exigneſcere tum exaqueſcere videtur. Hunc Ariſtarchus putauit eſſe annorum vertentium duûm millium quadringẽtorum octuaginta quatuor, Aretes Dyrrachinus, quinque millium quingentorũ quinquaginta duorum: Heraclitus & Linus decẽmillium octingentorum: Dion decem millium octingentorum octuaginta quatuor: Orpheus centum millium viginti: Caſſandrus tricies ſexies cẽtum millium: alij vero in finitum eſſe nec vnquam in ſe reuerti exiſtimarunt. Sed horum omnium

pentee-

penteteridas maxime notandis tẽporibus Græci obſeruant, id eſt, quaternûm annorum circuitus, quas vocant Olympiades:&nunc apud eos ducenteſima quinquageſimaquarta Olympias numeratur,eiúſque annus hic ſecundus. Idem tempus anni magni Romanis fuit,quod luſtrum appellabant: ita quidem à Seruio Tullio inſtitutum, vt quinto quoque anno cenſu ciuium habito luſtrum conderetur.ſed non ita à poſteris ſeruatum. nam cùm inter primum à Seruio rege conditum luſtrum & id, quod ab imperatore Veſpaſiano V. & Cæſare III. Coss.factum eſt, anni interfuerint paullo minus ſexcentis quinquaginta, luſtra tamen per ea tempora non plura quàm ſeptuagintaquinque ſunt facta, & poſtea plane fieri deſierunt. Rurſus tamen annus idem magnus per capitolinos agonas cœptus eſt diligentius ſeruari, quorum agonum primus a Domitiano inſtitutus fuit, duodecimo eius & Ser. Cornelij Dolabellæ conſulatu. itaque hoc nunc anno qui celebratus eſt agon vndequadragẽſimus numeratur. Quod ad annos pertinet magnos in præſentia ſatis dictum. nunc de annis vertentibus dicendi locus.

ANNVS vertens eſt natura, dum ſol percur- XIX.
rens duodecim ſigna eôdem, vnde profectus eſt, redit. Hoc tempus quot dierum eſſet, ad certum nondum aſtrologi reperire potuerunt. Philolaus annum naturalem dies habere prodidit trecentos ſexagintaquatuor & dimidiatum, Aphrodiſius trecentos ſexagintaquinque & partem diei octauam, Callippus autem trecentos ſexagintaquinque, & Ariſtarchus Samius tantundem, & præterea diei partem milleſimam ſexcenteſimam vigeſimam tertiam: Meton vero trecentos ſexagintaquinque & dierum quinque vndeuigeſimam partem: Oenopides trecentos ſexagintaquinque & dierum duûm

& viginti vndeſexageſimam partem, Harpalus autem trecentos ſexaginta quinque & horas æquinoctiales tredecim. at noſter Ennius trecentos ſexagintaſex. plerique præterea incomprehenſibile quiddam & inenuntiabile eſſe exiſtimauerunt: ſed pro vero quod proximum putabant amplexi ſunt, dies ſcilicet trecentos ſexagintaquinque. Igitur cum tanta inter viros doctiſſimos fuerit diſſenſio, quid mirum ſi anni ciuiles, quos diuerſæ ciuitates rudes etiam tum ſibi quæque ſtatuebant tam inter ſe diſcrepent quàm cum illo naturali non congruant? Et in Ægypto quidem antiquiſſimum ferunt annum bimeſtrem fuiſſe, poſt deinde ab Iſone rege quadrimenſtrem factum, nouiſſime Arminon ad tredecim menſes & dies quinque perduxiſſe. Item in Achaia Arcades trimenſtrem annum primo habuiſſe dicuntur, & ob id Proſelinœ appellati, non, vt quidam putant, quod ante ſunt nati quam lunæ aſtrum cælo eſſet: ſed quod prius habuerint annum, quam is in Græcia ad lunæ curſum conſtitueretur. Sunt qui tradant hunc annum trimenſtrem Horon inſtituiſſe, eóque ver, æſtatem, autumnum, hiemem ὥρους & annum dici & Græcos annales horos, eorúmque ſcriptores horographos. Itaque quatuor annorum circuitum in modum pentaëteridis annum magnũ dicebant. Cares autem & Acarnanes ſemenſtres habuerunt annos & inter ſe diſſimiles, quibus alternis dies augeſcerent aut ſeneſcerent: eóſque coniunctos, veluti trieterida annum magnum.

XX. SED vt hos annos mittam caligine iam profundæ vetuſtatis obductos, in his quoque qui ſunt recentioris memoriæ & ad curſum lunæ vel ſolis inſtituti, quanta ſit varietas facile eſt cognoſcere, ſiquis vel in vnius Italiæ gentibus, ne dicam peregrinis, velit anquirere. nam vt alium Ferentini

rentini

rentini, alium Lauinij, itémque Albani vel Romani habuerunt annum : ita & aliæ gentes. omnibus tamen fuit propoſitum ſuos ciuiles annos varie interkalandis menſibus ad vnum verum illum naturalémque corrigere. de quibus omnibus diſſerere quoniam longum eſt, ad Romanorum annum tranſibimus. Annum vertentem Romæ Licinius quidem Macer & poſtea Feneſtella ſtatim ab initio duodecim menſum fuiſſe ſcripſerunt. ſed magis Iunio Gracchano & Fuluio & Varroni & Suetonio aliíſque credendum, qui decem menſum putauerunt fuiſſe, vt tunc Albanis erat vnde orti Romani. hi decem menſes dies trecentos quatuor hoc modo habebant.

Martius	XXXI.
Aprilis	XXX.
Maius	XXXI.
Iunius	XXX.
Quintilis	XXXI.
Sextilis & September	XXX.
Octobor	XXXI.
Nouember & December	XXX.

quorum quatuor maiores pleni, cæteri ſex caui vocabantur. poſtea ſiue à Numa, vt ait Fuluius, ſiue, vt Iunius, à Tarquinio duodecim facti ſunt menſes & dies trecenti quinquaginta quinque, quamuis luna duodecim ſuis menſibus trecentos quinquaginta quatuor dies videbatur explere. ſed vt vnus dies abundaret aut per imprudentiam accidit, aut quod magis credo, ea ſuperſtitione qua impar numerus plenus & magis fauſtus habebatur. certè ad annũ priorẽ vnus & quinquaginta dies acceſſerunt: qui quia menſes duos non implerent ſex illis cauis menſibus dies ſunt ſin-

guli detracti, & ad eos additi, factíque ſunt dies quinquaginta ſeptem: & ex his duo menſes Ianuarius vndetriginta dierum, Februarius duo de triginta: atque ita omnes menſes pleni & impari dierum numero eſſe cœperunt, excepto Februario, qui ſolus cauus, & ob hoc cæteris infauſtior eſt habitus. denique cum inter kalarium menſem viginti duûm vel viginti trium dierum alternis annis addi placuiſſet, vt ciuilis annus ad naturalem exæquaretur: in menſe potiſſimum Februario inter Terminalia & Regifugium interkalatum eſt: ídque diu factum, priuſquam ſentiretur annos ciuiles aliquanto naturalibus eſſe maiores. quod delictum vt corrigeretur pontificibus datum eſt negotium; eorúmque arbitrio interkalandi ratio permiſſa. ſed horum plerique ob odium vel gratiam quo quis magiſtratu citius abiret diutiúſve fungeretur, aut publici redemtor ex anni magnitudine in lucro damnóve eſſet plus minúſve ex libidine interkalando, rem ſibi ad corrigendum mandatam vltro deprauarunt: adeóque aberratum eſt, vt C. Cæſar pontifex Maximus ſuo III. & M. Æmilij Lepidi conſulatu, quo retro delictum corrigeret, duos menſes interkalarios dierum ſexaginta ſeptem in menſem Nouembrem & Decembrem interponeret, cum iam menſe Februario dies tres & viginti interkalaſſet: facerétque eum annum dierum quadringentorum quadraginta quinque, ſimul prouidens in futurum ne iterũ erraretur. nam interkalario menſe ſublato, annum ciuilem ad ſolis curſum formauit. itaque diebus trecentis quinquagintaquinque addidit decem: quos per ſeptem menſes, qui dies vndetricenos habebant, ita diſtribuit, vt Ianuario & Sextili & Decembri bini accederent, cæteris ſinguli eóſque dies extremis partibus

menſum

menſum appoſuit, ne ſcilicet religiones ſui cuiuſque menſis a loco ſummouerentur. quapropter nunc cum in ſeptem menſibus dies ſinguli & triceni ſint, quatuor tamen illi ita primitus inſtituti eo dignoſcuntur quod nonas habent ſeptimanas; cæteri, tres, omnéſque alij reliqui quintanas. præterea pro quadrante diei, qui annum verum ſuppleturus videbatur, inſtituit vt peracto quadriennij circuitu dies vnus, vbi menſis quõdam ſolebat, poſt Terminalia interkalaretur: quod nunc biſextum vocatur. Ex hoc anno ita à Iulio Cæſare ordinato cæteri ad noſtram memoriam Iuliani appellantur eique conſurgunt ex IIII Cæſaris conſulatu. qui etiam ſi optime, non ſoli tamen ad annum naturæ aptati ſunt, nam & priores alij etiam, ſi qui decemmeſtres fuerunt, nec Romæ modo vel per Italiam ſed & apud gentes omnes, quantum poterat idem fuerunt correcti. itaque cùm de aliquo annorum numero hic dicetur: non alios par erit quàm naturales accipere: &, ſi origo mundi, in hominum notitiam veniſſet, inde exordium ſumeremus.

NVNC vero id interuallum temporis tractabo, quod hiſtoricon Varro appellat. hic enim tria diſcrimina temporum eſſe tradit: primum ab hominum principio ad Cataclyſmum priorem: quod propter ignorantiam vocatur adelon. ſecundum à cataclyſmo priore ad Olympiadem primam: quod quia in eo multa fabuloſa referuntur, mythicon nominatur. tertium à prima Olympiade ad nos: quod dicitur hiſtoricon, quia res in eo geſtæ veris hiſtoriis continentur. Primum tempus, ſiue habuit initium ſiue ſemper fuit: certe quot annorum ſit non poteſt comprehendi. ſecundum non plane quidem ſcitur, ſed ta- XXI.

men ad mile circiter & IↃc. annos eſſe creditur a priore ſcilicet cataclyſmo quem Ogygium dicunt, ad Inachi regnum, anni circiter cccc. hinc ad Olympiadem primam paullo plus cccc. quos ſolos quamuis mythici temporis poſtremos, tamen quia memoria ſcriptorum proximos quidam certius definire voluerunt. & quidem Soſibius ſcripſit eſſe cccxcv. Eratoſthenes autem ſeptem & cccc. Timæus ccccxvii. Aretes IↃxiiii. & præterea multi diuerſe: quorum etiam ipſa diſſenſio incertum eſſe declarat. De tertio autem tempore fuit quidem aliqua inter auctores diſſenſio in ſex ſeptémve tantummodo annis verſata: ſed hoc quodcumque caliginis Varro diſcuſſit: & pro cætera ſua ſagacitate nunc diuerſarum ciuitatium conferens tempora, nunc defectus eorúmque interualla retro dinumerans eruit verum: lucémque oſtendit per quam numerus certus non annorum modo ſed & dierum perſpici poſſit: ſecundum quam rationem, niſi fallor, hic annus, cuius velut index & titulus quidam eſt Vlpij & Pontiani conſulatus ab Olympiade prima milleſimus eſt & quartus decimus, ex diebus duntaxat æſtiuis, quibus agon Olympicus celebratur. à Roma autem condita, nongenteſimus nonageſimus primus, & quidem ex Parilibus, vnde vrbis anni numerantur. eodem vero annorum, quibus Iulianis nomen eſt, ducenteſimus octogenſimus tertius, ſed ex die Kal. Ian. vnde Iulius Cæſar anni à ſe conſtituti fecit principium. at eorum, qui vocantur anni Auguſtorum ducenteſimus ſexagenſimus quintus, perinde ex Kal. Ian. quamuis ex ante diem decimum ſextum Kal. Februarij Imperator Cæſar diui filius ſententia L. Munacij Planci à Senatu cæteríſque ciuibus Auguſtus

guſtus appellatus eſt, ſe ſeptimum & M. Vipſanio Agrippa III. coss. ſed Ægyptij, quod biennio ante in poteſtatem ditionémque Pop. Ro. venerunt, habent hunc Auguſtorum annum ducenteſimum ſexagenſimum ſeptimum. nam vt à noſtris, ita ab Ægyptiis quidam anni in litteras relati ſunt; vt quos Nabonnazaru nominãt, quod à primo imperij eius anno conſurgunt: quorum hic nongenteſimus octogenſimus ſextus eſt. item Philippi, qui ab exceſſu Alexandri Magni numeratur: & ad hũcuſque perducti annos quingentos ſexagintaduos conſummant. ſed horum initia ſemper à primo die menſis eius ſumuntur, cui apud Ægyptios nomen eſt Thoth: quique hoc anno fuit ante diem ſeptimum Kal. Iul. cum abhinc annos centum Imperatore Antonino Pio II. & Bruttio Præſente Coss. Romæ, iidem dies fuerint ante diem duodecimum Kal. Auguſt. quo tempore ſolet canicula in Ægypto facere exortum. quare ſcire etiam licet anni illius magni qui, vt ſupra dictum eſt, ſolaris & canicularis & diei annus vocatur, nunc agi vertentem annum centeſimum. Initia autem iſtorum annorum propterea notaui, ne quis eos aut ex Kal. Ian. aut ex alio aliquo tempore ſimili putaret incipere: cum his conditorum voluntates non minus diuerſæ ſint: quam opiniones philoſophorum. iccirco aliis à nouo ſole, id eſt, à bruma, aliis ab æſtiuo ſolſtitio, pleríſque ab æquinoctio verno, partim ab autumnali æquinoctio; quibuſdam ab ortu vergiliarum, nonnullis ab earum occaſu; multis à canis exortu incipere annus naturalis videtur.

MENSVM genera duo: nam alij ſunt natura- XXII.
les, alij ciuiles. Naturalium ſpecies duæ: quod par-
tim ſolis, partim lunæ eſſe dicuntur. ſecundum ſo-
lem fit menſis, dum ſol vnumquodque in zodiaco

orbe ſignum percurrit.lunaris eſt autem,temporis quoddam ſpatium à noua luna.ciuiles menſes ſunt numeri quidam dierum, quos vnaquæque ciuitas ſuo inſtituto obſeruat,vt nũc Romani à Kal.in Kal. naturales & antiquiores & omnium gẽtium communes ſunt. ciuiles & poſterius inſtituti & ad vnamquamque pertinent ciuitatem. qui ſunt cæleſtes,ſiue ſolis ſeu lunæ,neque peræque inter ſe pares ſunt,nec dies habent totos.quippe ſol in aquario moratur circiter vndetriginta, in piſce fere triginta, in Ariete vnum & triginta, in Geminis prope triginta & duos:& ſic in cæteris inæquabiliter:ſed vſque adeo non totos dies in ſingulis,vt annum ſuum,id eſt dies trecẽtos ſexaginta quinque, & portionem neſcio quam adhuc aſtrologis inexploratam,in duodecim ſuos diuidat menſes. Luna autem ſingulos ſuos menſes conficit diebus vndetriginta circiter & dimidiato,ſed & hos inter ſe diſpares,aliâs lõgiores,aliâs breuiores.At ciuitatium menſes vel magis numero dierum inter ſe diſcrepant,ſed dies vbique habent totos.Apud Albanos Martius eſt ſex & triginta,Maius viginti & duûm, Sextilis duodeviginti,September ſedecim. Tuſculanorum Quintilis dies habet triginta ſex, October trigintaduos:idem October apud Aricinos triginta nouem.Minime videntur erraſſe,qui ad lunę curſum menſes ciuiles accommodarunt, vt in Græcia pleríque apud quos alterni menſes ad tricenos dies ſunt facti. Maiores quoque noſtri idem ſunt æmulati, cum annum dierum CCCLV. haberent. Sed diuus Iulius cum videret hac ratione nec ad lunam menſes, vt oportebat, neque annum ad ſolem conuenire, maluit annum corrigere,vt ſic etiam menſes vel cum veris illis ſolaribus & ſi non ſinguli, vniuerſi tamen ad anni finem neceſſario concurrerent.Nomina decem menſibus

antiquis

antiquis Romulum feciſſe Fuluius & Iunius auctores ſunt: & quidem duos primos à parentibus ſuis nominaſſe Martem à Marte patre, Aprilem ab Aphrodite, id eſt, Venere: vnde maiores eius oriũdi dicebantur: proximos duos à populo, Maium à maioribus natu, Iunium à iunioribus, cæteros ab ordine quo ſinguli erant: Quintilem vſque ad Decembrem perinde à numero. Varro autem Romanos à Latinis nomina menſum accepiſſe arbitratur. auctores eorum antiquiores quam vrbem fuiſſe ſatis argute docet. itaque Martium menſem à Marte quidem nominatum credit, non quia Romuli fuerit pater, ſed quod gens Latina bellicoſa: Aprilem autem non ab Aphrodite, ſed ab aperiendo, quod tunc fere cuncta gignantur & naſcendi clauſtra aperiat natura: Maium vero non à maioribus, ſed à Maia nomen accepiſſe, quod eo menſe tam Romæ quam antea in Latio res diuina Maiæ fit & Mercurio: Iunium quoque à Iunone potius quam iunioribus, quod illo menſe maxime Iunoni honores habeantur: Quintilem, quod loco iam apud Latinos fuerit quinto: item Sextilem ac deinceps ad Decembrem à numeris appellatos: cæterum Ianuarium & Februarium poſtea quidem additos ſed nominibus iam ex Latio ſumtis: & Ianuarium ab Iano, cui attributus eſt, nomen traxiſſe: Februarium à Februo. eſt *februum* quidquid piat purgátque, & *februamenta* purgamenta: item februare purgare & purum facere: Februm autem non idem vſquequaque dicitur. nam aliter in aliis ſacris februatur, hoc eſt, purgatur. in hoc autem menſe Lupercalibus, cum Roma luſtratur, ſalem calidum ferunt, quod Februm appellant. vnde dies Lupercalium proprie februatus, & ab eo porro menſis Februarius vocitatur. Ex

his duodecim menſibus duorum tantum nomini immutata. nam,qui Quintilis fuit,Iulius cognominatus eſt C.Cæſare V.& M. Antonio coss. anno. Iuliano ſecundo.qui autem Sextilis fuerat, ex S.c. Marcio Cenſorino.C.Aſinio Gallio coss. in Auguſti honorem dictus eſt Auguſtus anno Auguſtano xx. quæ nomina etiam nunc ad hanc permanent memoriam, poſtea vero multi principes nomina quædam menſum immutauerunt, ſuis nuncupando nominibus, quod aut ipſi poſtmodum mutauerunt, aut poſt obitum eorum illa nomina priſtina ſuis reddita menſibus fuerunt.

SVPEREST pauca de die dicere, qui,vt menſis aut annus,partim naturalis partim ciuilis eſt.Natu-
XXIII. ralis dies eſt tempus ab oriente ſole ad ſolis occaſum cuius contrarium tempus eſt, nox,ab occaſu ſolis vſque ad exortum. ciuiliter autem dies vocatur tempus quod fit vno cæli circumactu,quo dies verus & nox continetur: vt cum dicimus aliquem dies triginta tantum vixiſſe, relinquitur enim etiã noctes intelligere. Huiuſmodi dies ab aſtrologis & ciuitatibus quatuor modis definitur. Babylonij quidem à ſolis exortu ad exortum eiuſdem aſtri diem ſtatuerunt:at in Vmbria pleríque a meridie ad meridiem: Athenienſes autem ab occaſu ſolis ad occaſum: cæterum Romani à media nocte ad mediã noctem diẽ eſſe exiſtimauerunt:indicio ſunt ſacra publica,& auſpicia etiam magiſtratuum,quorum ſi quid ante medium noctis eſt actum diei, qui præteriit, adſcribitur: ſi quid autem poſt mediam noctem & ante lucem factum eſt, eo die geſtum dicitur, qui eam ſequitur noctem.idem ſignificat, quod qui à media nocte ad proximam mediam noctem, in his oris quatuor & viginti naſcuntur, eundem diem habent natalem. In horas duodecim diuiſum eſſe diem noctémque

in

in totidem vulgo notum eſt. Sed hoc credo Romæ poſt reperta ſolaria obſeruatum : quorum antiquiſſimum quod fuerit , inuentu difficile eſt. alij eum apud ædem Quirini primum ſtatutum dicunt , alij in Capitolio, nonnulli ad ædem Dianæ in Auentino. Illud ſatis conſtat nullum in foro prius fuiſſe quam id, quod M. Valerius ex Sicilia aduectum ad roſtra in columna poſuit,quod quum ad clima Siciliæ deſcriptum ad horas Romæ non conueniret,L. Philippus Cenſor aliud iuxta conſtituit. deinde aliquanto poſt P.Cornelius Naſica Cenſor ex aqua fecit horarium , quod & ipſum ex conſuetudine noſcendi à ſole horas ſolarium cœptum vocari. Horarum nomen non minus annos CCC. Romæ ignoratum eſſe credibile eſt.nam XII.tabulis nuſquam nominatas horas inuenies, vt in aliis poſtea legibus,ſed ANTE MERIDIEM. eo videlicet quod partes diei bifariam tum diuiſi meridies diſcernebat. alij diem quadripertito , ſed & noctem ſimiliter diuidebant: ídque ſimilitudo teſtatur militaris. vbi dicitur, *vigilia prima*,item *ſecunda* & *tertia* & *quarta*. XXIIII.

SVNT etiam plura noctis & diei tempora aliis ſubnotata propriiſque diſcreta nominibus;quæ apud veteres poëtas paſſim ſcripta inueniuntur ea. omnia ordine ſuo exponam.Incipiam à nocte media,quod tempus principium & poſtremũ eſt diei Romani.tempus , quod huic proximum eſt,vocatur *de media nocte*:ſequitur *gallicinium* cum galli canere incipiunt:dein *conticinium* cum conticuerunt: tunc *ante lucem* & ſic *diluculum*, cum ſole nondum orto iam lucet:*ſecundum diluculum* vocatur *mane* cũ lux videtur ſolis:poſt hoc *ad meridiem*: tũc *meridies*, quod eſt medij diei nomen:inde *de meridie*:hinc *ſuprema*.quamuis,plurimi *ſupremam* poſt occaſum ſo-

lis eſſe exiſtimāt:quia eſt in x11.tabulis ſcriptū ſic. SOL. OCCASVS. SVPREMA. TEMPESTAS. ESTO. ſed poſtea M.Plætorius Tribunus plebis ſcitum tulit, in quo ſcriptum eſt, PRÆTOR. VRBANVS. QVI. NVNC. EST. QVI. QVE. POST. HAC. FIET. DVO. LICTORES. APVD. SE-HABETO. IS. QVE. VSQVE. AD. SVPREMAM. IVS. INTER. CIVIS. DICITO. Poſt ſupremam ſequitur *veſpera*,ante ortum ſcilicet eius ſtellæ quam Plautus *veſperuginem*,Ennius *veſperum*, Virgilius *heſperon* appellant. inde porro *crepuſculum*,ſic fortaſſe appellatum,quod res incertæ *creperæ* dicuntur, ídque tempus noctis ſit an diei incertum eſt. poſt id ſequitur tempus quod dicimus,*luminibus accenſis*, antiqui *prima face* dicebant; deinde *concubium* cum itum eſt cubitum: exinde *intempeſta*, id eſt,multa nox,qua nihil agi tempeſtiuum eſt: tunc *ad mediam noctem* dicitur: & ſic, *media nox*.

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM IN CENSORINO.

Numerus prior paginam, poſterior verſum notat.

A

ACADEMIA antiqua 4.35
Academia tertia, quæ Noua dicitur 23.9
Ad meridiem 43.34
Adoleſcentes vnde 19.30
Adoleſcentulorum ætatis tres gradus 21.9
Ægyptus 34.12
Ægyptiorũ annus magnus 32.8
Æmilius Lepidus Cos. 28.19
Æquinoctium vernum 39 29
Ætatis gradus quot 19.25.& 20. 3.9.13
Æuum in tria tempora diuiſum 24.31
Ager Tarquinienſis 6.27
Agon 30.35
Agon Capitolinus 33 16
Agon Olympicus 38.25
Agrippa 28.22
Albanorum menſes 40.21
Animi opes 1.32
Animi morbos muſica ſanari 22.5
Animi ſpiritus 23.7
Animi virtus 2.1.& 23 19
Anni magni plures 30.10
Anni ciuiles diuerſarum ciuitatum 34.9
Annorum numerus pro naturali ſæculo inſtitutus 29.4
Annus quiſque ſeptimus aliquid noui affert 20.27
Annus quiſque ſeptimus vitæ periculoſus 21.17
Annus Ægyptiorum 34.12
Annus Albanorum 35.1
Annus à Iulio Cæſare correctus 36.22
Annus apud Arcades trimeſtris 34.16
Annus Auguſtorum 38.32
Annus Auguſtanus 42.6
Annus Callippi Cyziceni 31.34
Annus Chaldaicus 31.22
Annus ciuilis 30.20
Annus ciuilis Ægyptiorum 31.34
Annus climactericus 21.18
Annus Democriti 31.36
Annus Ferentinorum 35.1
Annus heliacus 32.18
Annus Hipparchi 32.2
Annus Iulianus 37.12
Annus Lauiniorum 35.1
Annus magnus 24.25.& 30 12
Annus magnus Ægyptiorũ 32.7
Annus maximus 32.20
Annus Metonicus 31.27
Annus naturalis 30.19
Annus Philolai Pythagorici 31.32

Annus Romæ decemmeſtris 35.14
Annus Romanus 35.1
Annus ſemeſtris Carib.& Acarnanib. 34.27
Annus Solaris 30.32
Annus vertens 24.23.& 30.12
Ante lucem 43.32
Ante meridiem 43.18
Apollinis genitoris ara 3.10
Aprilis 35.17.41.4
Arcades reges ad trecentos annos vixerunt 25.33
Arcades Proſelinoe dicti 34.17
Argăthonius Tarteſſiorum rex. 25.31
Aricinorum menſis October 40 25
Ariſtoteles animi virtute naturalem ſtomachi infirmitatem diu ſuſtentauit 22.20
Arminus Ægypti rex 34.14
Athenienſium dies 42.25
Auentinum 43.6
Auéſne ante,an oua 5.4
Aurelius Antonius 28 27

B

Babyloniorum dies 42.22
Biſſextum 37.10
Bona perinde ſunt vt animus poſſidentis 1.28
Bona quæ ſint bonorum & malorum media 1.26

C

Cadmus 6.26
Cærellij laudes 23.21
C.Cæſar Pont.Max. 36.22
C.Furnius Cos. 28.20
C.Iunius Silanus Cos. 28.21
Campus Martius 27.12
Caniculæ exortus 39.19
Caniculæ ſidus 32.18
Canicula quo tempore in Ægypto appareat 39.19
Canicularis annus 32.9
Canis exortus 39.32
Cares populi 34.27
Cataclyſmus 32.24.37.26
Carneades 23.8
Cenſorinus veterum exempla ſecutus 2 19
Cenſorini res tenuis 2.2
Cenſorini liber de die Natali inſcriptus 2.31
Chaldæorum opinio de hominum natiuitate 10.6
Chilo Conſul 28.27
Ciuiles dies 42.17
Cleanthes 23.10
Clima 26.9
Concubium quid 44.16
Conticinium quid 43.31
Cornelius Dolabella 33.19
Cornelius Lentulus Cos. 28.15
Cornelius Naſica Cenſor 43.12
Creperæ res incertæ dictæ 44.13
Crepuſculum quid 44.12
Cythara Apollini attributa 17.19

D

Decaënneaëteris 31.29
December 35.24
Decemmeſtris partus 15.2
Delphici ludi 31.18
De media nocte 43.30
De meridie 43 35
Democritus Abderites 23.13
Dentes quo menſe infanti naſcantur 9.14
Dentes quo anno excidunt 9.15
Deorum eſt nihil egere 1.36
Deucalionis & Pyrrhæ lapides 5.16

Dianæ ædes in Auentino 43.6
Διὰ πασῶν quid 13.22
Διὰ πέντε quid 13 21
Διάστημα 13.5
Διὰ τεσσάρων 13.20
Diei diuiſio 42.35
Diem numera meliore lapillo 2.34
Dies Athenienſium 42.25
Dies Babyloniorum 42 22
Dies ciuilis 43.17
Dies criſimœ 21.16
Dies naturalis 42.16
Dies Romanorum 42.26
Dies ſeptimi in morbis ſuſpecti 21.15
Dies vertens 24.23
Dies Vmbrorum 42 24
Dieteris 30.26
Diluculum quid 43 32
Diogenes Cynicus 23.2
Dionyſius Heracleotes 23.1
Diues virtutis verè diues 1.21
Dodecaëteris 31,21
Domitianus 28,25

E

EPyroſis 32.25
Enneades 22 12
Enneaëteris 31.3
Eratoſthenes orbis terrarū menſor 23.3
Erichthonius ex Vulcani ſemine natus 6.21
Etruſci haruſpiciorum peritiſſimi 26.24

F

FAce prima, quid 44.16
Februarius mēſis 36.3.41 28
Februum quid 41.29
Februare quid 41.30
Femina quot menſibus formatur 12.16
Feminæ quo pacto gignantur 8.4
Feminę cur ſimiles modo patri, modo matri 8.18
Finis vitæ legitimus 22.34
Fundere merum Genio 3.1

G

GAllicinum quid 43.30
Gemelli quo modo naſcantur 8.29
Geneſes diurnæ & nocturnæ 21.36
Γενεᾶς tempus 25.21
Genio veteres merum fundebāt 3.1
Genio quot annis ſacrificatur 3.31
Genium & larem eundem eſſe multi prodiderunt 3.21
Genius, quid ſit 3.17
Genius vnde dictus 3 18
Genij bini 3.26
Gorgias Leontinus 23.15
Gradus quinque ætatis 19.25
Græcia 16.3
Græci annales 34.24

H

HArpalus 31.14.34 1
Hebdomades 20.19
Heliacus annus 32.18
Hirquitalli & Hirquitallire 21.7
Homines primigenij 5.11
Homines ſtellarum curſu gubernari 10.11
Homines poſt annum xxciii. amentes fieri 20.24
Homines plus C. annis viuere non poſſe 21.29

Horæ xII.diei 42.35
Horæ xII.noctis 42.36
Horarum nomen quandiu Romæ ignoratum 43.15
Hori annales Græcorum 34.23
Horographi 34.25
Horus annum trimeſtrem in Achaia inſtituit 34.22
Hoſtia furua 27.13

I

IAnuarius menſis 36.2.& 41.25
Ianus à quo Ianuarius menſis 41.27
Inachus Rex 38.3
In Infante quid primum formatur 7.20
Infans quomodo in matris vtero alatur 7.33
Infans quo menſe poſt conceptionem naſcatur 9.6
Infantes ſeptemmeſtres 11.29
Intempeſta nox quid 44.18
Interkalarius menſis 36.7
Iouis ſtella 19.3
Iſo rex Aegypti 34.13
Iſocrates Rethor 23.14
Italorum populorum varius annus 34.35
Iuliani anni 37.11
Iunius menſis 35.19
Iuno à qua Iunius menſis 41.20
Iuppiter Capitolinus Romę 30.36
Iuppiter Olympius in Elide 30.35
Iuuenes vnde 19.33

K

Κυνικός 32.9

L

LAr, vide Genium
Latini bellicoſi 41.13
Libri Sibyllini 27.10
Locupletior qui pauciora optat 1.31
Lucumones potentes Etruriæ 6.29
Ludi ſeculares 26.36
Ludi ſcenici quare inſtituti 17.15
Ludi Terentini 27.12
Ludi Delphis celebrati 31.18
L. Aurelius Oreſtes Cos. 28.20
L. Marcius Cenſorinus Cos. 28.15
L. Minucius Cos. 28.25
L. Mummius Achaicus Cos, 28.16
L. Vitellius Cos. 28.24
Luminibus accenſis, quid 44.15
Lupercalia 41.33
Luſtrum 24.24.& 33.6

M

MAM. Æmilius Lepidus Cos. 28.29
M. Æmilius Lepidus Cos. 36.25
M. Manilius Cos. 28.11
M. Valerius 43.8
M. Vipſanius Agrippa 39.1
Maia 41.17
Maius menſis 35.18.41.5
Mane quid 43.33
Mares quo pacto gignantur 8.3
Mares cur ſimiles aliquando patri, aliquando matri 8.18
Mars Romuli pater 41.3
Martis ſtella 18.36
Martius menſis 35.16.41.3
Maſculi quot menſib. formantur 12.15
Media nox 44.21
Melodia ſtellarum 18.19
Menſis Albanorum, Tuſculanorum, Aricinorum 40.21
Menſis ciuilis 39.35

Menſis interkalarius 36.7
Menſis lunaris 30.18.40.1
Menſis naturalis 39.35
Menſis ſolaris 39.37
Menſis vertens 24 23
Menſum genera duo 39.34
Menſum numerus apud Romanos 35 9
Mercurij ſtella 18.29
Meridies quid 43.34
Meton 31.28
Minuſcula quinquatria 17.23
Moeræ,Deæ fatales 10.36
Munatius Plancus 38 36
Mundus,quid 19.14
Muſica quid 12.36
Muſica animi morbos ſanat 22.5
Muſicæ mẽſura à Geometris inuenta 12 35
Myſteria Liberi patris 30 27

N

NAbonnazaru 39.8
Na ali die cnr manũ à cæde veteres abſtinebant 3.8
Naturales dies 42 15
Noctis diuiſio 42.36
Noctis tempora 44.34
Nouember 35 24
Nox, ab occaſu Solis ad ortum 42.16
Nox media 43 27 44 19
Numa 35.26
Numerus nouenarius, ad animũ pertinet 22 3
Numerus nouenarius Muſis dicatus 22.4
Numerus quadratus 21.29
Numerus ſeptenarius ad corpus pertinet 22 2
Numerus ſeptenarius Apollini attributus 22.5
Numerus ſeptenarius in omnibus plurimum poteſt 9.11

O

OCtoëteris à quo inſtituta 31.3.10
October 35.22
Ogygius cataclyſmus 38 2
Olympias 33.3.37.31
Opiniones de prima hominum generatione 4 19
Opiniones de prima infantis forma 7.20
Opiniones Pythagoricæ de infantis partũ 12.8
Orbis ætatis 25.21
Ouũne ante,an aues 5.4

P

PArilia 38 27
Partus minor & maior, qui 14.36
Partus mulierum. quoto menſe maturus 9.27
Penteteris 30.30.33.1
Phaeton Iouis ſtella 19 3
Phænon Saturni ſtella 19 5
Philippus Cenſor 43.11
Phoſphorus,Veneris Stella 18.31
Plato 12.34
Plato philoſophus ſanctiſſimus 21.30
Plebiſcitum M.Plætorij 44.3
Poetæ multa incredibilia ſcripſerunt 25.28
Poetarum hiſtoriæ fabulares 5.14
Poeticæ licentiæ libido 6.18
Pontiani Conſulatus 38.22
Porta Collina 27.9

Porta Eſquilina 27.9
Portenta diuinitus mitti 26.21
Prætor vrbanus 44.5
Prima fax 44.5
Principium rerum nullum 5 8
Prometheus 5.15
Proſerpinæ ludi facti 27 12
Prouerb. Poſt ſeculum euenire 29.5
Prouerb. Sus Mineruam 2.16
Pubeſcere quando ſoleamus 9.15
P. Cornelius Naſica 43.12
Pueri vnde 19.29
Pyrois, Martis ſtella 19.1
Pythagoræ opinio de partu 12 8
Pythagoras cythara cantare ſolitus 17 31
Pythia, ludi Delphis facti 31.19

Q

Qvadratus numerus potentiſsimus 21.30
Quindecimuiri 27 11
Quintanæ 37.6
Quintilis menſis 35 20.41 7
Quintilis quando Iulius cognominatus 42.2
Quinquatria Minuſcula 17.23
Quinque ætatum gradus 19
Quirini ædes 43 4

R

Regifugium 36 11
Roma, patria cõmunis Cælerij & Cenſorini 25.14
Romani ex Albanis orti 35.13
Romanorum ciuile ſæculum 29.31
Romanorum dies 42.26
Romuli menſes 41 1
Romulus in condenda vrbe augurìa obſeruat 30.5

S

Sacra Maiæ & Mercurij 41.19
Sæculum 24 25
Sæculum quid 25.17
Sæcula Etruſcorum 26.11.34
Sæcula Romanorum 26 35
Sæculum ciuile 25.16
Sæculum naturale 25 16 29.1
Saturni ſtella 19.5
Semen hominis vnde profluat 6.35
Senarius numerus, fundamentum gignendi 15.17
Senes vnde 20.2
Seniores, vnde 19 35
Septemmeſtris partus 14.36
Septenarius numerus 9 11
Septimanæ 37.5
Septimus annus, vide Annus
Septimus dies, vide Dies
Ser. Tullius 33 7
Sextilis, & September, menſes 35.21
Sextilis, quando Auguſtus dictus 42 4
Signiferi circuli partes 10.25
Signorum Zodiaci particulæ 10.33
Solarium 43.2
Solis potentia 10.15
Sol potentiſsimus in nos 10.18
Sol quot dies in Aquario moratur 40.10
quot in Ariete 40.11
quot in Geminis 40.12
quot in Piſce 40. 0
Solſtitium æſtiuum 39.28
Spatium terrę, & ſiderum diſtantia 18.19
Stadium Italicum 18.21

Stadium

Stadium Olympicum 18.24
Stadium Pythicum 18.25
Stella Iouis 19.2
Stella Martis 18.36
Stella Mercurij 18.29
Stella Saturni 19.5
Stella Veneris 18.30
Stellarum melodia 18.12
Suprema quid 43.35
Symphonia, quid 13.8

T

TAges 6.28
Tarquinius 35.27
Τέλειος numerus 15.19
Templa 2.26
Temporũ tria diſcrimina 37.25
Tempus hiſtoricum 37.24
Tempus adelon 37.28
Tempus Mythicum 37.30
Tempus præſens ad modum exiguum 24.34
Tempus præſens præteritum, & futurum 24.31
Tempus præteritum initio caret 24.33
Tempus ad pariendum aptũ 9.3
Terentini ludi 27.12
Terminalia 36.11.37.10
Terminus vitæ 21.24
Tetraëteris 30.30
Thebæ 6.26
Θεὸς ἐνιαυτὸς 32.9
Thoth, qui apud Ægyptios 32.11. 39.15
T. Claudius Cæſar 28.23
Tibiæ Muſis attributæ 17.20
Tibiæ pares & impares 14.13
Tibicen in ſacris 17.17
Tibicines numinib. placandis 17.21
Τόνος 15.7
Τερετίζειν 21.6
Trieteris 30.24
Triterica, Bacchi myſteria 30.27
Triumphus cum tibicine 17.18
Tuſculanorum menſes 40.24

V

VAlerius 43.8
Venus Aphrodite 41.4
Veneris ſtella 18.31
Veſpera quid 44.9
Veſperugo, quid 44.10
Veſperus, quid 44.10
Veteres aliquid Dis ſacrabant 2.21
Veteres crimen deo paſcebant 2.29
Veteres deorum dono omnia habebant 2.21
Vettius non ignobilis 30.1
Vigilia prima, ſecunda, tertia, quarta 4.22
Vipſanius Agrippa 39.1
Vitæ humanæ gradus quot 19.24
Vitæ humanæ terminus 26.1
Vita noſtra ſtellis ſubiecta 10.9
Vitellius vide L.
Vlpij conſulatus 38.22
Vmbrorum dies 42.24

X

XEnocratis Platonici obitus 23.4.
Xenophanes Colophonius 23.12

Z

ZOdiacus, quid 10.23
Zodiaci diuiſio 10.24

FINIS.

SCRIPTORES, QVOS CENSORINVS TESTES LAVDAT.

Prior numerus paginam, poſterior lineam deſignat.

A

Alcmæon Crotoniates 7.8. 14.& 8 7

Anaxagoras 7.7 14.32.34.& 8 14 24

Anaximander Mileſius 5.19

Aphrodiſius 33 29

Aretes Dyrrachinus 32.29.& 38.8

Architas Tarentinus 4.33

Ariſtarchus Samius 32.7.& 33 32

Ariſtoteles Stagirites 5.1.7.19 29. & 9.28.34. & 10.1.4. & 21.5. & 32 20

Ariſtoxenus 7.2.13.23 & 21.2

B

Beroſus 26.3

C

Callippus Cyzicenus 31.34. & 33.31

Caſſandrus 32.34

Caſſius Hemina 28.14

Cleoſtratus Tenedius 31.11

D

Democritus Abderites 5 35. 7.7.22.& 8.10.& 31 36

Dicæarchus Meſſenius 4 35

Diocles Caryſtius 9 29 34

Diogenes Apolloniates 7.13 24. 36.12.14.

Dion 32.32

Dioſcorides aſtrologus 29 19

Dorylaus 19 14

Doſitheus 31.15

E

Empedocles 5 34.& 7.15 19. & 8.14 17.31.& 9.29

Ennius 34.3.44 11

Ephorus 25.32

Epicharmus 9.32

Epicurus 6.1.7.15.30.17 26

Epigenes Byzantius 9.29.10.2. 26 1

Eratoſthenes 18.16. 38.8

Euclides Socraticus 3.27

Eudoxus Cnidius 31.16

Euenor 9.29

Euthyphron Cnidius 9.30

F

Feneſtella 35.9

Fuluius 35.11 26.41.1

G

Cn. Gellius 28.13

Granius Flaccus Licinianus libro de indigitamentis 3 22

H

Harpalus 31.14.34.1

Heraclitus 31.31

Herodicus 25.21.25

Herodotus 25 30

Herophilus medicus 18.1

Hipparchus 32.2

Hippo Metapontinus 7.1.21.36. 8.8 9.8 15.2

Hippocrates Cous 15 32.20.3

Horatius Flaccus in carmine ſæculari 27.21

I

Iunius Gracchanus 35 10.27. 41.1

Licinius

L

Licinius Macer 35.8
T. Liuius 28.5.10
Linus 32.31
Lucilius libro nono ſatyrarum 3.30
Lucretius 5.26

M

Meton Athenienſis 31.28 33 34
Mneſiſtratus 31.15

N

Nauteles 31.14

O

Ocellus Lucanus 4.32
Oenopides 33.35
Orpheus 32.33

P

Parmenides 5 33.6.36.7.15.8.12.26
Perſius 2 33
Philolaus Pythagoricus 31.32 33.27
L. Piſo Frugi annali ſeptimo 29.9
Piſo Cenſorius 28 13
Plato Athenienſis 4.34.13 27.21.30.22 35
Plautus 44.10
Pythagoras Samius 4 32.12.20.16.25 31. 14 33. 16.33 17.31.18.6.18.26

S

Socrates 17.10
Solon 15 30.20.9.13.30
Soſibius 38.7
Staſeas peripateticus 20.13. 21.34
Straton 9.29
C. Suetonius 35.11

T

Terentius 1.28
Theophraſtus 5.1.17 12
Timæus 3 10.38.9

V

Varro 19.25 20.20.26.27.28.9.29.19 36.35 10.37.25.38. 15.4 81
Virgilius 44.11
Valerius Antias 27.6 33.36.28.5

X

Xenophon Socraticus 1.35
Xenocrates 4 35

Z

Zeno Citiacus 6.6.25.26

ALIORVM MONVMENTORVM quorundam index.

D. Auguſti edicta 27.22
Leges XII. tabularū 43.17 42 2
Indigitamentorum libri 3.35
Libri fatales 20.18
M. Plætorij tribuni plebiſſcitum 44 3.
Quindecimuirorum commentarij 27.19.33.28 6.17
Rituales Etruſcorum libri 15.31 26.11
Tuſcæ hiſtoriæ 26.26

FINIS.

LVD. CARRIO ANDREÆ SCHOTTO S.D.

MEMINISTINE *ſermonum, Andrea Schotte, quos ante ipſos annos quatuor, cum tu è Galliis in Hiſpanias, ego vero è Germania in Gallias verſus iter pararemus, de litterarum ſtudiis déque omni iſta liberalium diſciplinarum tractatione Antverpiæ diuerſos habebamus? in quibus tu mihi ſi rectè dicentem attendi plane iacentem erigere & tantum non ſopitum conabaris excitare, vtque ea, quæ multa & varia multis & variis peregrinationibus meis & laboribus comparata tunc editioni matura me penes eſſe intelligebas, quam primum in lucem emitterem non mediocriter incitabas. ibi ego, quod tu non ignoras, in alia omnia ire, & magis etiã in priore ſententia animum obfirmare: quod ea ſit, vel hominum maliuolentia vel temporum iniquitate, horum ſtudiorum condicio, vt, cum in nullo vitæ genere maior eſſe videatur innocentia, nuſquam etiam frequentius nominetur humanitas quam apud illos qui nomẽ humanitati dederunt, vix tamen alibi plures & paratiores obuiæ ſint Kalumniæ, vix vſquam vt viuatur barbarorum in morẽ ferocius. Hic tu videſis, mi Schotte, quot quãtique labores illis ſubeundi ſint, & quæ contra proponantur præmia, qui cum laude non nulla diſciplinarum iſtarum dignitatẽ ſtudent tueri, & aude nobis auctor eſſe, vt hoc in puluere libenter volutemur. Iam primum omitto ſumptus, quos infinitos hanc in rem neceſſe eſt facere prius, quam vel ad tenuem doctrinæ comparandæ ſpem de veniatur. nolo pericula commemorare, quæ ſtudiorum cauſſa peregrinantibus eſſe præſentaria conſueuerunt. taceo laborem in li-*

bris optimis anquirendis & anquiſitis inter ſe contendendis pæne neceſſario capiẽdum. venio ad propriora & huic cauſæ coniunctiora. Litterarum atque eorum adeo omniũ quæ ad litteras illuſtrandas videntur pertinere tantũ labore longo conſecutus, quantum vt aliquam partem reipub. litterariæ poſsis prodeſſe vtcumque iudicas ſufficere, illi te iuuandæ totum impendis, noctu, interdiu, aliud non agis. iam in ſcenam prodis & ecce præſto ſunt qui, vix expectato dum aulæa complicentur, aliam ipſi fabulam agunt: & te, veluti in Græcia Orpheum poetæ fabulantur, publicè ſecandum aut in partes lacerandum populo proponunt. hic, ſi quid recte dictum, in ſua tranſcribit, & totum illud ſibi vel cogitatum vel in ſua multo ante tempore relatum aduerſaria quo iure quaque iniuria ſuperbe vindicat. at illi, quaſi tu certamine cum philoſophis qui nihil ſciri poſſe aſſeuerabant pertinaciter ſuſcepto rerum omnium cognitionem ſis profeſſus, ſi quid forte reliqueris intactum aut alioqui explicatione dignum minime exiſtimaueris, imperitiæ pœnas de te ſumunt. nec hoc tantum. latius ea peſtis euagatur. homines antiqui videlicet ſæculi, ſed eius quo nec deorum cultus frequentabatur, nec ſuis regibus & principibus honor habebatur, vltro ſibi magiſterium morum & cenſuram perpetuam accipientes in te vitámque tuam nouo exemplo inquirunt, & recte male facta tibi dedecori, & infamiæ apponunt, ipſi interea facinoribus cooperti & omni in deum & patriam impietate contaminatiſsimi. & hactenus ferri poteſt. quis enim probus Cenſorium iudicium non prebet, ſi maiorum more notiones exerceãt cẽſorias? neque homines improbi, &, quod ex XII. volentes ſibi aſſumunt, inteſtabiles falſis criminibus confictis, quoniam illorum ſis longe diſsimillimus, carmina factitarent, quis te tuámque famam publice traducant? quaſi non ſatis innocens debeat exiſtimari, quod Imp. Conſtantius aiebat, cui defuit accuſator, cum non deeſſet inimicus. I nunc, amiciſsime Schotte, his moribus ad huiuſmodi præmia capiẽda nos hortare, tuó-

que exemplo inuita. Ego quidē in vniuerſum ita ſtatuo, homini tranquillitatis amanti & ocium quietémque animi ſpectanti nihil minus hac tempeſtate, qua virtutes prope omnes exaruerūt, conuenire, quàm ex ingenij monumentis aliquam velle laudem captare: &, quod ab initio verum eſſe ſtatuebam, in eo pertendo. Igitur & quæ parabam edere ſupprimo, &, niſi conſilij mei rationes mutent, poſt hac à ſcribendo ſuſtinebo, aut verius vt dicam, prorſus abſtinebo. Neque tamen, nec fallaris, tenere me potui, quin anno ſuperiore A. Gellium auctiorē & multis partibus correctiorem darem typographo. debebā hoc vtilitati publicæ: debebam iuuētuti iuris ciuilis ſtudioſæ: debebam denique maximis in me beneficiis viri omnino maximi Augerij Buſbequij omniū, quos nouerim, reip. amantiſſimi, & earum rerum, ne quid nunc amplius dicam, quæ ad rēp. recte adminiſtrandā ſolent requiri, ſciētiſſimi. ſed de eo & diximus & alias amplior dabitur dicendi locus. Nunc etiā Gregoriana iſta anni ciuilis correctio, quot hoc anno non niſi CCCLV. dies habuerimus, quot ante primam Cæſaris correctionem cōſtat habuiſſe, Cenſorinum à me extorſit, non tam me hercle vt publice prodeſſem, quāquā vel eo maxime, quā quod indignarer pleramque partem eorum quæ olim à me, vt ſcis, obſeruata cum viris doctiſſimis nimis amice communicauerā, ab illis præcipi & loco etiam alieniore, ſi dijs placet, inculcari, quod multorū ſermonibus & litteris cognouerā. Fragmentū grāmatici neſcio cuius adieci, quod pro veteris amicitiæ noſtræ iure tuū eſſe volo. Cenſorini nō eſſe aut certe ad hunc de die natali librū nihil pertinere vel ex eo vincitur, quod omnis illa de die natali tractatio paucis capitibus, quod commentario docui, ſit abſoluta. capitibus dico, dum vulgi more loquor. neque enim hæc capitibus fuerūt incluſa, ſed perpetua quædā tractationis ſerie cōtinēter ex ſe apta deuīctáq;, variāt enim lēmata, & quod caput eſt, in veteribus libris capitū nulla diſtinctio. quo nos conſilio orationem perpetuam in partes non

tribuimus,ſed veterem tamen diſtinctionem in ora libri, ne quis deſideraret, notis deſignauimus his adde, vt tandem ad priora redeam, extremo hoc libro Cenſorinū ſcribere pauca ſupereſſe de die ſibi dicēdā quo ſane hoc fragmentum non facere quis non videt? poſtremo cum ſuperiora in libris antiquiſſimis, qualem Coloniæ Agrippinæ Caroli Magni tempore ſcriptum ab optimo & doctiſſimo Melchiore Hittorpio vtendum ſumpſimus, neque capitum, vt dixi, diſtinctionem neque lemma, vllum temere agnoſcant: & in fragmento & capita ſunt, & ibidem ſingulis capitibus præfixum lemma. vt interim taceam eadem pleráque omnia in libro de die Natali reperiri. multa ſunt hic imperfecta, multa corrupta, & quædam fortaſſis quæ ne publicari quidem cuiuſquam intererat. ſed tamen vt in optimis membranis inuenimus, ita lucem aſpicere volumus. De metris, quæ tractatio & hic & apud optimum Grammaticum Diomedē corruptiſſima legitur alicubi commodius, ſi videbitur, diſſeremus Tu, doctiſſime Sſchottē, boni conſule & me mutuiter ama. Ego ſane te Græcas litteras Hiſpanos auſpiciis illuſtriſſimi Cardinalis Toletani feliciter docere & tua cauſa vehementer gaudeo & ipſi genti mirum in modum gratulor vale. Iargolij ad ligerim anno CIↃ CI LXXXII. *a.d.v.idus. Decembris, cum tamen quod mireris, cras* XIII. *Kal. Ianuarias numeraturi ſimus. quæ ne te turbet ratio ſcire licet Gregorianam decem dierum apocopem in Galliis in quartum id. Decemb. incidiſſe, quæ in Italia & fortaſſis an apud vos in* III. *nonas Octobris fuerit conſtituta. iterum vale.*

FRAG-

FRAGMENTVM QVODDAM NESCIO CVIVS SCRIPTORIS, ANTEA CENSORINO tributum,& cum eius de die natali libro continenter impreſſum,nunc ab eodem ſeparatum, correctiúſque & aliquot capitibus ex veteri libro additis auctius editum.

A. LVD. Carione.

DE NATVRALI INSTITVTIONE.

CAP. I.

INITIA rerum eadẽ elementa & principia dicũtur. ea Stoici credunt tenorẽ atque materiã,tenorẽ qui rareſcẽte materia à medio tẽdat ad ſummũ,eadẽ concreſcẽte rurſus à ſũmo referatur ad mediũ.Thales Mileſius aquã principium omniũ rerũ dixit.& alias opiniones [a] ſupra retulit.Stoicorũ opinio probãda:qui,cũ arte cõpoſitũ mundi opus cõſiderarẽt,introduxerunt naturã prouidã ac ſapientẽ:quã ordo impermutabilis oſtẽderet:& induſtria factũ pronuntiauerũt.ſiue perpetu9 ſiue longæuus eſt mund9,& in flãmas abit,& viciſſim ex flãmis renouatur ac reſtituitur,durãtibus tamẽ principiis:[b] nec recidere ad nihilũ videri poteſt,quod in ſe deficit & in re gignitur & cõſtat quidẽ quatuor elemẽtis,terra aqua,igne, aere, cui9 principalẽ ſolem quidã putãt,vt Cleãthes,vt Chryſipp9 æthera: cui9 motu perẽni ſubiecta tenẽtur [c] & adminiſtrãtur, & ipſe quidem æther nihil patitur,aer ætherem ſu-

a Hæc ab aliis huc iniecta occaſionem dederunt vt Cẽſorino tribuerentur. cum non diſſimiliter eadem ſuperius tractaſſe videretur.

b hæc vulgo male corrupta ſunt quà à ſcriptura, quà à diſtinctione.

c Reliqua vulgo deſunt.

a hæc corrupta ſunt. deeſt enim quod dei gne dici debet: neque ſatis conſiſtunt.

pra, infra aquam, & [a] aer ſupra aquam infra terram, terra omnia ex omnium permixtione progignit, & temperantia fouetur, intemperantia læditur; inuicem porro elementa ſuccedere & interitu ſingulorum vniuerſa fieri ſempiterna manifeſtum eſt.

DE CÆLI POSITIONE.

CAP. II.

b hæc quatuor capita quæ vulgo deſunt edimus ex v. c. item ex vetuſt. edit. Mediol.

[b] CÆLVM circulis quinque diſtinguitur: quorum duo extremi maximi, auſtralis humillimus & aquilonius excelſiſſimus. his vtrimque proximi duo paralleli vocantur, æque, vt ita dixerim, diſtantes, idem tropici, idem ſolſtitiales: alter hibernus, per quem ſol tranſmittens octauam partem Capricorni ſolſtitium hibernum facit, alter æſtiuus, per quem ſol octaua parte Cancri ſolſtitium æſtiuum facit. medius eſt æquinoctialis, qui octaua parte Arietis æquinoctium vernum, octaua parte Libræ autumnale conſtituit. Vt circuli cælo, ita in terra zonæ vocantur: inhabitabilis infra frigidus circulus ob rigorem, quod ab his longiſſime ſol abeſt: item extenſus in radios æquinoctiales, quod ſub vertice Solis eſt, ſub quo quidam habitare dicunt [c] cydrophe, & Æthiopiæ maximam partem, item plurimas inſulas maris rubri, alióſque vertices eminentiáſque terrarum noſtris ampliores ſub tropicis habitare nihil dubium eſt. Noſter ſolſtitialis æſtiuus eſt excelſus atque arduus. diuiſi a nobis circulo æquinoctiali [d] antichthones vocantur: videntur humiles atque depreſſi, quibúſque antipodes infra ſunt, quod vt poſſe

c in litura eſt hæc vox in v. c. Pithoeam. & vet. edit. Cydropia.

d ita recte vet. M. male alij actiones.

poſſe videatur efficiunt flexus obliquitatéſque terrarum. Antichthones idem [a] Antœcoe nominantur. Incipit ſignifer non ab extremo circulo nec ad extremum pertenditur, ſed ab [b] imo tropico Auſtrali brumalíque eodem per æquinoctialem ad ſummum ſolſtitialem eundémque æſtiualem per medium [c] longitudinis latitudiníſque porrectus obliquum. circuli ſigniferi partes CCCLX. ſigna duodecim partium ſingula tricenarum, quorum quædam minora quædam ampliora & populo * dicuntur. ſed compenſatio quinque partes creditur applicare, vt ſint omnes ſigniferi partes CCCLXV. horum incipientia ab ariete altera ſunt maſculina, altera feminina: & [d] maſculina quidem maſculorum natalibus alia feminarum conuenientia. item quartum quodque eorum aut tropicum aut ſolidum aut deforme. incipiet denumeratio ab Ariete, quod ſignum tropicum eſt. tropicorum duo ſunt æquinoctialia, [e] aries & libra: duo ſolſtitialia, Capricornus & Cancer. tropicis proxima ſolida, antepoſita his deformia.

a in mëbranis antiſchepæ in alijs antiſtochæret antiſchepæ.

b Pith. & M. intimo.

c P. longitudo in his.

** hæc in litura in membr.*

d hæc valde praua in membranis.

e hæc deſunt mëbr.

DE STELLIS FIXIS ET STANTIBVS.

CAP. III.

STellarum aliæ cum cælo feruntur, ideóque, quod non excedunt ſuos locos, fixæ nominantur: aliæ contra cælum, & in ortus cæli eunt: ſed mundi celeritate victę occidere videntur cum eo, quamuis curſum ſuum peragant. Sol maximũ ſidus ætheris medij limite igneſcit, ſingulis diebus & noctibus peragit ſingulas par-

tes : ſigniferum peruadit, annum. Luna de ſole flammatur. ambit circuitu breuiſſimo terram triginta diebus, adeo vicina vertici terræ iunctáque vt in vmbram eius incidere ſoleat & videri deficere. eadem cum ſubiit ſolem & ſubſtitit, radiis facit obſcurationem, quæ defectio ſolis videtur: interim tamen caua paucioribus quam triginta diebus circulum ſuum tranſit. Saturni ſtella per maximum ambitum fertur, ideoque tricenis menſibus ſingulis ſignis reſiſtit, per triginta annos ſigniferum pertranſit: frigida & ſterilis, infecunda, terris naſcentibus non ſalutaris, facit ad uerſa diurna & [a] ſubita. Iouis ſtella id ſingulis ſignis anno manet ſigniferum duodecim annis euadit, ſalutaris & temperata, & vniuerſis euntibus proſpera. Martis ſtella non eodẽ ſpatio ſignis ſingulis hæret, ſed ſigniferum nouem fere annis peruagatur, ignea, intemperans & in aduerſis & in mortalibus ſubita, vel ferit repentinis morbis vel ferro perimit. Stella Mercori & Veneris ſolem ſequuntur, eadémque ſpatia cuſtodiunt. Stella Mercori fit ſimilis illi quam videt. Veneris, genitalis & roſcida & proſpera & ſalutaris. Luna globum ſuum creditur habere, ſed ignem à ſole concipere, &, quantum percutitur, ardeſcere. quando igitur à ſole diſcedit, augetur: cum vero contra ſtetit, toto feritur aduerſo, & velut ſpeculum non vim ſed imaginem reddit. hac vniuerſa gignentia creſcente pubeſcunt, [b] tenueſcente tenuantur. vmor etiam & ſpiritus omnis augeſcit: tumeſcit Oceanus, deinde cum ipſius fulgore conſidit. [c] diuerſo ergo [d] cæli & [e] vagantium ſtellarum concurſu, quod temperatur vtrimque, deteritur, & infra fluit: id excipit luna, & ſoli tradit: quo & animalia vigeſcunt & humus quodam modo animatur

a Mediol. pe.

b memb. pubeſcunt.

c diuerſi

d q. circuli.

e memb. vagantia.

matur genitali calore,&,vt ita dixerim, viuo plurimum in originibus valent, quæ in ortu [a] ſunt. languent in occaſu, Ortum facit ſtella, quam ſol præterit,deinde ſtationem matutinã cũ a quinto loco ſolis ſteterit: in eodem manet ſigno, donec ab eodem ſole moueatur. quæ contraria eſt ſoli mane occit. oritur ſimul nocte & vocatur. [b] *. deinde rurſus altero latere à quinto ſigno deprehenſa poſt meridianam ſtationem facit:donec ingreſſo ſole idem ſignum ſub radiis eius deliteſcat & in totum occidat.Adſpiciunt inter ſe ſtellæ ex quinto ſigno, quod dicitur trigonon: & habent maximam conſenſionem.item a quarto,quod dicitur tetragonon,& [c] centrum vocatur, & in alterutrum maximum præſtat effectum. item ex contrario,quod eſt. [d] ſextum ſignũ,& diametron vocatur:éſtque maxime aduerſum. cætera diſſident vel leuiter adſpiciunt, vt tertium quodque: dicitur hexagonon.Signa tropica perigrinationibus præſunt,& omnino mobilibus, & in conſiliis ſubinde variant atque permutant: biformia geminatione rerum omnium repetitionem ſignificãt; & interim dilatione ſolida vehementer & inſtanter efficiunt, & ad exitum vel proſpera vel aduerſa perducunt, ſicut adſpiciuntur à ſtellis vel fauentibus vel repugnantibus. Multum tamẽ refert cuius quæque ſtellæ domus ſit, aliena an ipſius. domus ſolis eſt Leo, Lunæ Cancer, Mercurij Virgo & Gemini, Veneris Libra & Taurus, Martis Scorpio & Aries, Iouis Sagittarius & Piſcis,Saturni Capricornus & Aquarius. Nocturnis originibus fauent Luna, Mars, Venus: plus die poſſunt Sol, Saturnus, Iupiter, Mercurius varie & quomodo conſenſit aut viſus eſt.

a aliquid deletum in libro vetere.

b membr. aronicos P.t. Acronicos aronicus: Mediol. Acronies in optimis eſt in litura.

c hæc in membr. in litura.

d correctum in vet. libro ſeptimum vti eſt in Pit & M.

DE TERRA.

CAP. IIII.

TERRA omnium rerum eſt media, forma globoſa, aquis cingitur, in aera prominet, excipit cælum: aquæ omni vel temperie quantum afficitur, ita quæcunque ſuſtinet afficit & mouet.[a] Poterat finem liber plenus omnibus neceſſariis iam videri conſecutus. ſed cum & mundi dimenſiones & plurima præterea in vniuerſis rebus ratio geometrica impleuerit, pauca de numeris mẽſuriſque dicamus.

a vel hinc videri poteſt hæc à ſuperiore Cenſorini libro eſſe aliena.

DE GEOMETRIA.

CAP. V.

GEOMETRIA eſt ſcientia digerendi figuras & numeros emetiendi cum ſuis reſolutionibus. numerus eſt congregatio ſingulorum finita ſemper & infinita[b] infinita natura.

DE FORMIS. CAP. VI.

NOTA eſt, cuius pars nulla eſt. Linea longitudo ſine latitudine. lineæ autem finis, notæ. Recta linea eſt, quæ ſuper ſe poſitis notis æquabiliter poſita & ſummiſſa eſt. quod longitudinem tantum habet ſummitatis finis lineæ ſuper plana, quæ dicitur ἐπίπεδος. Summitas eſt, quæ ſuper [c] ſe poſitis rectis lineis æquabiliter poſita eſt, [d] vel quæ ſuis finibus æquabiliter poſita eſt. Planus angulus eſt, in planicie duarum linearũ, non è regione poſitarum, ad vnum ſignum contingens curuatio. Hæ lineæ, quæ angulum continent cum rectæ ſint, is angulus rectis lineis contineri dicitur. Si recta linea ſupra rectam lineam ſtans continuos angulos inter ſe pares facit, tum vterque ex paribus angulis rectus dicitur, & ea linea Græce κάθετος, Latine*norma dicitur. Rectus angulus eſt modicus & ſibi congruens, hebes maior recto, acutus minor [e] recto.

b Ita membrana corriguntur, vt eſt Pith. & M. ſed in iis ante aberat copula, &. vide Euclidem principio element. I.

c P. ſe poſitis.

d hæc addũt mẽbrana & vet. edit.

** q. normalis.*

e deeſt vulgo male.

DE

DE FIGVRIS

CAP. VII.

FIGVRA eſt, quæ aliquo fine aut aliquibus finibus continetur. Circulus eſt figura plana vna linea comprehenſa, intra quem mediæ omnes lineæ inter ſe pares ſunt. centron eſt nota circuli medij. Diametros eſt recta linea per centrõ emiſſa, & in vtranque partem ſecans circulum. Hemicyclium eſt circuli dimidium Euthygrãmæ formæ ſunt, quæ rectis lineis continẽtur. Trigonum trilaterum, tetragonum quod quatuor, multilaterum quod pluribus, triangulum æquilaterum quod paribus trinis lateribus concurrit, iſoſceles, quod duo tantum latera paria habet: Scalenon, quod tria latera inæqualia habet. Orthogonum, quod habet. [a] [rectum angulum: amphigonum quod habet hinc, [b] inde angulum: hebetem, ochogonon, [c] quod acutos omnes tres angulos habet] quadrilaterum formarum quadratum eſt, quod omnia quatuor latera habet & angulos rectos: heteromeces [quod nec angulos nec latera paria habet. ſcutula id eſt rhombos quod] latera paria habet nec angulos rectos ſimiles ſcutulæ: cuius contraria latera & contrarij anguli inter ſe pares [d] ſunt, ſed neque æqualiter nec vndique æque rectis angulis trapezia. cetera nominantur. parallelæ lineæ, quæ ſunt in eadem planitie poſitæ nunquam inter ſe contingunt.

a his notis incluſa ab editionibus abſunt.
b v. c. habet inde angũ habentem. corr. habentem & in lectura.
c & hæc ab editionibus abſunt.
d hæc ineptiſſime ſcribũtur vulgo.

DE POSTVLATIS.

CAP. VIII.

POSTVLATA geometrarum ſunt quinque, vt liceat ab omni ſigno ad omne ſignum rectam lineam ducere, & omnem finitam rectam lineam

è regione [a] eiicere, & omni modo [b] & interuallo circulum ſcribere; [c] & omnes rectos angulos inter ſe pares eſſe, & ſi in lineam recta linea immiſſa interiores angulos minores duos rectis pares fecerit, erectas lineas concurrere, ſi paribus paria adiecta fuerint, omnia paria erunt, &, ſi paribus paria demta reliqua erunt paria, & quæ eiſdem paria ſunt & inter ſe paria ſunt.

DE MVSICA.

CAP. IX.

PRIOR eſt muſica inuentione Metrica, cum ſint enim antiquiſſimi poëtarum Homerus, Heſiodus, Piſander, & hos ſecuti elegiarij. [d] Callimachus, Mimnermus, Euhemerus: mox Archilochus & Simonides trimetrum iambicum chorium catalecticum tetrametron compoſuerunt. Archilocus etiam commata verſibus applicando variauit. [e] Eupolis per plurimas ſpecies ſecuit, Alcman numeros etiam minuit in carmen. hinc [f] poëtriæ melicæ, [g] at Teleſilla etiam Argiua minutiores edidit numeros. quæ ſpecies cum iam diſpliceret, & integra breuior videretur, magnitudine Pindari aſſerta eſt. qui etiam libros [h] innumeris modis edidit. hos ſecuti muſici [i] Timotheus & [k] Pondos & Hyperides & Follis & clariſſimus cum peritia tum eloquentia Ariſtoxenus modulati protinus cantus. [l] nec tamen non putes antiquiores cantus eſſe numeris ſed ruſticos & inconditos: poſt quos poetica valuit veluti legitima muſica licentior magiſque modulata.

a Pith. ducere.
b interponũt vulgo ſigno ex interuallo.
c hæc omnia turpiſsime vulgo corrupta ſunt.
d inv. c. Gallinus. ſed & ſequẽtia nomina ibidẽ corrupte, Miterruus Eurectus.
e v.c capotius. *& in litura.*
f vulgo, poëticæ
g ἀτελὴς *illa vulgo in mẽb.* ἀτλης *illa. ſcribe;* at Teleſilla. *de qua vide Pauſaniam.*
h Recte tale eſt illud numeri innumeri. *vt in Gellio diximus.*
i vide Suidã & Plutarchum.
k Tria ſequentia nomina vereor vt recte ſe habeant.
l Membrana & vetus editio, nec tamen an putes *correct. in membr.* nec tamen anno putes.

DE RHYTHMO.

CAP. X.

RHythmvs creditur dictus à Rhythmonio Orphei filio & [a] Idomoneæ nymphæ Maricæ, vt tradit [b] Nicoſtratus libro quem compoſuit de muſico fratre Rhythmonij: * tradit Hymenæ Varrithonis autem & Chloridis Tireſæ filiæ [c] Periclymenum & Perimedem, qui primus cecinerit res geſtas heroum muſicis cantibus.

DE MVSICA.

CAP. XI.

MVsica eſt peritia faciendorum & canendorum modorum eius partes harmonica, Organica, Cruſmatica. Cruſmata pulſus decori ſine carmine vocantur. harmonia eſt conſonantia. organica rhythmos Græce, modus dicitur latine. Nominatur verſus ab eo quod fluat ſeque ipſe circumeat. modus autẽ eſt lex quædã & ordo vocalium interuallorum & differentia vel, vt Ariſtoxenus definit, non vtcumque compoſitum vocalium temporum interuallum. * Carmen eſt modus motus. Tempus eſt ſyllabæ, ſpatium. huius elementum breuis ſyllaba diuiſio breuis alia longa alia & neutrius ratio eſt.

DE MODVLATIONE.

CAP. XII.

MOdvlatio eſt modorum prudẽs diſpoſitio. Eius tres ſpecies, τόνος, χρῶμα, ἁρμονία. Species carminũ tredecim ex quib⁹ primæ ſũt. [d]

[a] *Mẽbran.* & id nomẽ Ænymphę Maricæ.

[b] *Vulgo* Nicratus *mẽb.* Nicoſtratis *aliæ* Nicoſtratus.

* *Locus fœde corruptus mẽbr.* tradit Hymene Varri, Tonis.

[c] *Ita v. c. vulgo* Pendemenum & Peridemen *alius v. c* Periclimenum & Perimedium.

* *Hæc omnia in mẽbranis & alibi æque atque hic corrupta.*

[d] *In mẽbranis videtur fuiſſe.* Dotio Phrygio Lydio.

Doriũ,Phrygium,Lydium.his acceſſerũt grauiſſimum hypodrium, mox duo hypophrygij grauior & acutior, [a] [deinde hypolydi totidem & perinde grauior & acutior] deinde Dorius medius, tum Phrygius grauis & alter excelſus, totidem Lydij grauis & acutus, tum [b] mixolydij pari diuerſitate poſtremus hypermyxolydius acutiſſimus. Organum quondam habuit tres intentiones grauem,mediam,& acutam. inde Muſæ quoque tres olim æſtimatæ, Hypate, Meſe, Nete. nunc in ampliore numero ſoni conſiderantur, vt ſit proſlambanomenos Hypate hypaton, deinde perhypate hypatõ,deinde Lycanos hypaton,deinde hypate, deinde hypateſmeſon, deinde peripatemeſon,deinde Lycanos meſon, deinde [c] triſcelmeumenon neteſmommenon parameſe trite diezeumenon,paranete diezemenon, trite hyperboleon quas animaduertiſſe cum reſonãtia ſuauitatis in arcu ſororis Apollinem tradunt,& intendiſſe protinus citharam, tum notaſſe quod adſtrictiora fila neruorum in acumen excitarentur, grauibus reſponderent remiſſa, inde feciſſe tres primos,de quibus ſupra dictũ eſt:hanc excepiſſe intentionẽ Linon,quem quidam Apollinis filiũ tradunt & nymphæ [d] Parameſæ Chryſthemidi reliquiſſe,ab ea adiunctum modum,qui ſyneumenos dicitur:hunc numerum auxiſſe Terpandrum adiectione diezeumenou,qui primus à grauibus in acumen auertitur.deinde Timotheus addidit duos parameſon & hyperboleõ. Initium modi dicitur dieſis dimidium hemitonium, totum tonos. Toni duo & dimidius diateſſaron nominatur,tres & dimidius diapente, ſex diapaſon.Hæc muſicæ ſumma ſunt.

[a] Incluſa vulgo abſunt.

[b] vulgo,meſolydij. ſed ita v.c.vt etiam pera myxolydius non hypermeſolydius.

[c] tritesyneumenõ. netesyneumenon. v.c.ſ.vulgo. & intendiſſe potius dytarantium notaſſe.

[d] v.c.Chryſothemidi.

DE METRIS ET PEDIBVS.

CAP. XIII.

METRVM Græce, Latine numerus vocatur. Numerus eſt æqualium pedum legitima ordinatio. huius arſis & theſis partes ſunt. Pedum ſyllabæ elementa, numeri modorum elementa, ſpatia ſyllabarum ac tempora. Pedes componũtur ex ſyllabis vt minimum binis, vt plurimum ternis, [a] incipiunt temporibus binis, ad ſex perueniunt. diſyllabi quatuor, triſyllabi octo, plures quã duodecim eſſe non poſſunt. Pyrrhichius ex duabus breuibus: cuius exemplum, [b] deus. Chorius ex longa & breui: vt, *Roma.* Iambus ex breui & longa: vt, *ſalus.* Spondeus ex duabus longis: vt, *vates.* Duo igitur quantitate contrarij, ſpondeus & Pyrrhichius, duorum alter, alter quatuor temporum. [c] duo in ordine, quorum vterque trinorum temporum, Iambus & chorius. ita non plures quam quatuor pedes diſſyllabi ſunt, nec eſſe poſſunt. Trinarum ſyllabarum primus eſt dactylus: qui conſtat ex longa & duabus breuibus, cuius exemplum, [d] *Aeolus.* huic contrarius anapæſtus ex duabus breuibus & longa vt, [e] *pietas.* Amphibrachus ex breui & longa & breui: cuius exemplum, *auarus.* Brachyſyllabus ex tribus breuibus: cuius exemplum, *Cicero.* & contrarius Moloſſus, ex tribus longis: cuius exemplum *Mæcenas.* item tres quinûm temporum, Bacchius ex duabus longis & breui: cuius exemplum, *Latona.* huic ordini aduerſus palimbachius ex breui & duabus longis: vt, *Aquinas*, Creticus & Amphimacrus ex longa breui & longa: vt, *ſanitas*. duobus a quantitate contrariis brachyſyllabo & Moloſſo, quorum alter trium temporum eſt, alter

[a] *ita optimi vet. cd: alĳ omnes vitioſe.*
[b] *v. c Cato.*
[c] *hæc deſunt vulgo.*
[d] *v. c* Hãnibal
[e] *v.* Capaneus.

ſex : ordine tres in quaternis, tres in quinis temporibus.

DE LEGITIMIS NVMERIS.

CAP. XIIII.

PRIMVS eſt & legitimus maxime numerus hexameter heroicus. huius pedes aut dactyli ſunt aut ſpondei: raro & in verſu extremo reperietur trochæus, huius exemplum: *Auia Pieridum peragro loca nullius ante.* Totus iſte dactylicus fuit & habuit ſummum trochæum. Sed mixtus ex ſpondeis hic erit. *Italiam fato profugus Lauináque venit.* totus ex ſpondeis: *Ciues Romani tunc facti ſunt Campani.* Hoc genus numeri pauciſſimarum duodecim ſyllabarum, plurimarum, octodecim tempora recipit vigintiquatuor, [a] interim vigintitria: pedibus tribus tantum conficitur. formas excipit triginta duas, quas enumerare feſtinantibus longum eſt. Pentameter elegiacus habet exemplum: *Dum meus aſsiduo* [b] *luceat igne focus.* recipit dactylum, ſpondeum, anapæſtos duos in fine verſus, aliquando brachyſyllabos. fit ſyllabarum pauciſſimarum duodecim, plurimarum quatuordecim. tertium pedem ſpondeum ſemper habet, quartum & quintum aliquando brachyſyllabum Trimetros iambicus Latine ſenarius dicitur: cuius exemplum, *Phaſellus iſte quem videtis hoſpites.* duodecim ſyllabarum eſt. recipit aliquãdo preter cæteros iambos, extremo pyrrhychion. Trimetros tragicus: *Pro veſte pinnis membra textis contigit* &, *Aquilonis ſtridor gelidas molitur niues.* recipit in parte prima greſſionis ſpondeum & alio loco dactylon & anapæſtõ & pro iãbo choriũ & tribrachyn. fit ſyllabarũ pauciſſimarũ duodecim, plurimarũ ſeptẽdecim. recipit tempora

[a] *hæc vulgo perperam.*

[b] *v. c. aſsiduus.*

tempora plurima [a] vndeviginti. pauciſſima [b] tredecim. Comicus trimetros ſolet magis in breues minui. Trimetros Hipponactius pedem nouiſſimũ aſſumens ſpondeum vel chorium talis eſt: *calentibúſque lympha fontibus.* ſemper eoſdem penes quos reliqui trimetri, præter nouiſſimum, recipit, & tetrametros, qui Latine quadratus vocatur, Choriacus talis eſt: *Tela famuli tela propere ſequitur me Thoas.* recipit eoſdem pedes: peruenit ad ſeptem & ſemipedem, ſummum pedem patitur aut creticum aut dactylum. Octonarius iambus: *Proinde & abs te regimen Argos dum eſt poteſtas conſulendi.* Septenarius; *Hæc bellicoſus, cui Pater, mater [c] cluet Minerua.* Conſtat ex pedibus iiſdem Ionicus ſeptenarius: *Ibant mala [d] viere Veneream coronam.* Ionicus maior eſt. [e] *ille ictus retrocecidit in natem ſupinus.* habet vitium in tertia ſyllaba. minor, *Metuentis patruæ verbera linguæ.* [f] Percipiunt pedes, maxime pyrrhichium & ſpondeos: & ſolent diuiſi ſyllabis longis plurium ſyllabarum pedes admittere, Ariſtophanius anapæſtus: *Axena ponti perfreta Colchos denique delatus adhæſi.* recipit pedes quaternorum temporum, omnis implet pedes [g] ſeptem & ſemipedem anapæſtus Octonarius: *Ore beato lumine volitans qui per cælum candidus equitas.* recipit eoſdem pedes præter ſemipedem. Ariſtobolius; *Quædam terribilis tua pectora turbat terrifico ſonitu intulit.* hic circuitus magis quam verſus eſt. dactylum crebrum habet, rarum ſpondeum. [h] Pæon duodenarius, *Quis meum nomitans nomen* [i] *exciet, quis* [k] *tu multum inuocans incolarum fidem?* & hic circuitus magis quam verſus eſt. huic ſuberit denarius. *Qui repens ſemipulſus onere graui fores ſtrepitu terrent?* recipiunt pedes, creticos, chorios, ſpondeos, iambos. brachyſyllabos, anapæſtos, vndecim ſyllabarum. Phalæcius; *Paſſer deliciæ meæ puellæ.* reci-

[a] *v. c. decẽ & otto.*
[b] *v. c.* quatuordecim.
[c] *vulgo vt.*
[d] *male vulg.* Cinere venena.
[e] *Et hoc ma*le retrocedit in nate ſupinus.
[f] *Perperam vulgo*, præcipiunt in Græ[...]e.
[g] *vulgo, præter ſemipedem.*
[h] *vulgo* pene duodenarius.
[i] *vulgo male* excitet.
[k] *vulgo quẽnis tumultũ p[...]ſime.*

pit pedes ſpondeum, dactylum, creticum, palymbacchium. Angelicus[a] numeros & ſyllabam coarctat hexametro: vt, *Hectoris Andromache Pyrrhin' connubia ſeruas?* Anacreontius: *Miſeri inuidi viuimus ſcientes.* recipit pyrrhichios, chorium, ſpondeum, brachyſyllabum anapæſtum, primus ſemper eſt pyrrhichius. Numerus Saturnius *magnum numerum triumphat hoſtibus deuictis.* [b] Sunt qui hunc Archebolion vocant. recipit pedem ſpondeum, iambum, pyrrhichium, chorium, dactylum, brachyſyllabum, anapæſtum. Priapeius, *Hunc lucum tibi dedico conſecróque Priape.* tertium pedem pro dactylo creticum habet, alioqui hexametros eſſet.

a numeratus ſyllabā coartat. vet. lib.

b vulgo Ariſtolochiū *membranæ* Ariſtodolium.

DE NVMERIS SIMPLICIBVS.

CAP. XV.

PYRRHICHIVS, *Rapite, agite, ruite celeripedes.* Contrarius eſt huic & duodecaſyllabos ſpondiaſon [c] *Olli crateribusq; exauratis hauſerūt.* Dactylic' *Puluerulenta putrem ſonitu quatit vngula campum.* Amphibrachus non facit numerum. Anapæſtus: *Agilis ſonipes rapitur celeri ſonitu* [d] *trepidans.* Creticus *Horridi tranſeunt ad pedes ex equis.* Palymbacchius, *Amicos ad hanc rem ſi voles aduoca.* Bacchius non facit numerum. Molloſſus idem eſt qui [e] ſpondiaſon. Nunc quemadmodum à principali heroico plures numeri transfigurantur oſtendam, ac primus trimetrus fit heroicus ſpondiaſon: *Ciues Romani tunc facti ſunt Campani,* Syllabam vnam, quæ eſt [f] ante extremam, ex longa contraho: vt *Ciues Romani tunc facti ſunt Appuli.* & eſſe cœpit trimetron. Elegiacum tranſibit, *Bella per Emathios,* rurſus ad pentametros, vt componam

c duæ primæ voces ſunt in litura in v.c.

d vulgo, crepitans.

e ita ſemper membranæ non ſpondaicum.

f vulgo, extrema.

heroicos

heroicos, ſumo partem poſteriorem. *Dum meus*[a] *aßiduo luceat igne focus*, & compono. *Luceat igne focus Troiæ qui primus ab oris*. phalæcium numerum qui eſt *Altis flumina vallibus tumeſcunt*, inſertis verbis facio heroicum, *Altis flumina prodita vallibus inde tumeſcunt*. Ionicus eſt, *metuentis patruæ verbera linguæ*, [b] adiiciam trinas verbis ſingulis ſyllabas: *Nunc metuentis nunc patruæ nunc verbera linguæ*. verto *Italiam fato profugus Lauináque* [c] *venit*: Ariſtophanius fit heroico: *Arma virúmque cano Troiæ qui primus ab oris*. Numerum angelicum ſyllaba breuiata eſſe monſtraui heroicum: item Priapeum: ſi ſyllabam ſurripias, fit heroicum.

a v. c. aſſiduus.

b *reliqua deſunt v. c. & videntur excidiſſe quatuor paginæ.*

c *vulgo, capit:*

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM IN FRAGMENTO.

A

Æquinoctium autumnale 6
Vernum 6
Æther elementum 5
Æther & aer 5
Amphibrachus pes 15
Amphibrachus non facit numerum 18
Amphigonum 11
Amphimacrus pes 15
Anacreontius verſus 18
Anapæſtus Ariſtophanius 17
Anapæſtus numerus 18
Anapæſtus pes 15
Anapæſtus Octonarius 17
Angelicus verſus 18
Angulus planus 10
Rectus 10
Hebes 10
Acutus 10
Antichthones 6
Antipodes 6
Apollo 14
Aqua, omnium rerum principium 5
Aquarius & Capricornus domus Saturni 9
Aries ſignum Tropicum 7
Aries & Scorpio domus Martis 9
Ariſtobolius 17
Ariſtolochius verſus, ſeu Archebolius 18
Ariſtophanius verſus 17

B

Bacchius pes 15
Bacchius non facit numerum 18
Brachyſyllabus pes 15

C

Cæli poſitio 6
Cancer domus lunæ 9
Cantus initio ruſticus & inconditus 12
Capricornus & Aquarius domus Saturni 15
Carmen, quid 13
Carminis Anacreontij pedes 18
Anapæſti Ariſtophanij 17
Anapæſti Octonarij 17
Angelici 18
Ariſtobulij 17
Ariſtolochij, ſeu Archebolij 18
Choriaci 17
Comici 17
Denarij 17
Elegiaci 16

Heroici 16
Hipponacti 17
Iambici ſenarij 16
Ionici maioris 17
Ionici minoris 17
Octonarii 17
Pæonis duodenarij 17
Pentametri 16
Phalæcij 18
Priapeij 18
Saturnij 18
Septenarij 17
Tragici 16
Carminum varia genera 15
Centrum 9. 11
Chloris Tireſiæ filiæ 13
Choriacus tetrametrus 17
Chorius pes 15
Χρῶμα ſpecies modulationis 15
Circuli quinque cæli 6
Circulus quid apud Geometras 9
Comicus trimetros 17
Creticus pes 15
Creticus numerus 18
Cruſmatica pars Muſicæ 15
Cruſmata quid 15
Cydrophæ 6

D

DActylus pes 15
Dactylicus verſus 16
Numerus 18
Denarius verſus 17
Diametros quid 9. & 11
Diapaſon 14
Diapente 14
Diateſſaron 14
Dieſis 14
Dodecaſyllabos ſpondiaſon 18
Domus Iouis 9
Lunæ 9
Martis 9
Mercurij 9
Saturni 9
Solis 9
Veneris 9
Dorium carmen 14
Duodenarius verſus 17

E

ELegiacus Pentameter 16
Elementa, quæ & principia rerum dicuntur 5
Eutygramma formæ 11

F

FIgura, apud Geometras quid 11
Follis Muſicus 12

G

GEmini & Virgo domus Mercurij 9
Geometria, quid 10
Geometrarum poſtulata quot 11

H

HArmonica pars Muſicę 13
Harmonia ſpecies modulationis 13
Hemicyclus quid 11
Hemitonium quid 14
Heroici carminis pedes 16
Heteromeces 11
Hexagonum 9
Hexameter heroicus 16
Hymena 13
Hypate Muſa 14
Hypermixolydius modus 14
Hypodrium carmen 14
Hypolydii modi 14
Hypophrygij modi 14

I

IAmbus pes 15
Iambicus trimetros 16
Idmonea Nympha 13
Ionicus ſeptenarius 17
Ionicus maior 17
Ionicus minor 17
Iſoſceles 10

Κα-

K

KA'θετος, quid 10

L

LEo domus Solis 9
Libra & Taurus domus Veneris 9
Linea, quid 10
Linea recta 10
Plana 10
Normalis 10
Linus Apollinis filius 14
Luna creſcente vniuerſa gignētia pubeſcunt, eadem tumeſcente tenuantur 8
Luna de Sole flammatur 8
Lunæ curſus 8
Luna ignem à ſole concipit 8
Luna quot diebus ſuum menſem conficit 8
Lydium carmen 14

M

MEſe, nomen Muſæ 14
Metrum, latinè numerus 15
Mixolydij modi 14
Modulatio, quid 13
Modulationis tres ſpecies 13
Modus, quid 13
Moloſſus pes 15
Moloſſicus idem & ſpondiaſon 18
Multilaterum, quid 11
Muſica, quid 13
Muſica prior inuentione metrica 12
Muſicæ partes 13
Muſici quidam clariſſimi 12
Muſicis cantib. quis primus cecinerit res geſtas heroum 13
Muſicus frater Rhythmonij 13

N

NAtura prouida ac ſapiens 5
Nete, nomen Muſæ 14
Normalis linea 10
Nota, quid 10
Numerus, quid 10
Numerus, Gr. metrum 15
Numerus legitimus, quis 16

O

OCogonum 11
Octonarius verſus 17
Orthogonum 11
Organi tres intentiones 14
Organica pars Muſicę 13
Originib. hominum nocturnis quæ ſigna faueant, quæque diurnis 9

P

PÆon duodenarius 17
Palimbacchius, pes 15
Palimbacchius, numerus 18
Paralleli 6. 11
Parameſa, Nympha 14
Pedes ex ſyllabis cōponūtur 14
Pedes diſſyllabi 15
Pedes triſyllabi 15
Pentameter, verſus 16
Periclymenus 13
Perimedes ibid.
Phalæcius verſus 17
Phalæcius numerus 19
Phrygium carmen 14
Piſces & Sagittarius, domus Iouis 9
Poëtæ antiquiſſimi 12
Poëtica licentior Muſica 12
Poetica poſt cantus valuit 12
Pondos Muſicus 12
Poſtulata Geometrarum quot 11
Priapeius verſus 18
Principia rerum eadem & elementa 5
Pyrrhichius pes 15
Pyrrhichius numerus 18

Q

QVadratum quid 11

Quadratus verſus 17
Quadrilaterum 11

R

RHombus 13
Rhythmus, quid 13
Rhythmus, vnde dictus 13
Rhythmonius Orphei filius 1

S

SAgittarius & Piſces domus Iouis 9
Saturnius numerus 18
Scalenum, quid 11
Scorpio & Aries, domus Martis 9
Scutula, ſeu rhombus 11
Septenarius verſus 7
Signa diurnis originib. fauentia 19
 nocturnis 9
Signa feminina 7
 maſculina 7
Signa tropica peregrinationib. præſunt 9
Solis curſus 7
Solis defectio 8
Sol, maximum ſidus 7
Sol principale elementum 5
Solſtitium æſtiuum 6
Solſtitium hibernum 6
Spondiaſon numerus 16
Spondiacus trimetros 16
Spondeus pes 15
Stella quæ ortum facit 9
Stella Iouis 8
 Martis 8
 Mercurij 8
 Saturni 8
 Veneris 8
Stellæ fixæ & ſtantes 9
Stellarum domus 9
Stoicorum opinio de principiis rerum 5

T

TEmpus, quid in carmine 13
Terpander 14
Terra, elementum 5. & 10
Tetragonum 9
Tetrametros choriacus 17
Timotheus Muſicus 12. & 14
Τόνος, ſpecies modulationis 13
Tonus, quid 14
Tragicus trimetros 16
Trapezia 11
Triangulum æquilaterum 11
Trigonum 9, & 11
Trilaterum 11
Trimetros Comicus 17
 Hipponactius 17
 Iambicus 16
 Tragicus 16
Tropici 6
Tropicorum ſigna æquinoctialia duo 7
Tropicorum ſigna ſolſtitialia duo 7

V

VArrithon 13
Verſus vnde dictus 13
Veruum genera, vide Carminis
Virgo & Gemini, domus Mercurij 9

Z

ZOnæ 6

A01 1466853

INDEX AVCTORVM HOC in fragmento nominatorum.

A

Alcman 12
Archilocus 12
Ariſtoxenus 12 & 15

C

Callimachus 12
Cleantes 5
Cryſippus 5

E

Euhemerus 12
Eupolis 12

F

Follis 12

H

Heſiodus 12
Homerus 12
Hyperides 12

M

Minermus 12

N

Nicoſtratus libro, quem cõpoſuit de muſico fratre Rhythmonij 15

P

Pindarus 12
Piſander 12
Pondos 12

S

Simonides 12

T

Teleſilla Argiua 12
Terpander 14
Thales Mileſius 5
Timotheus 12

FINIS.

Digitized by Google

A01 1166853

BIBLI
Vitto
X
7